

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

”Det är lätt att missa just för att det är så pass nytt”

**En kvalitativ studie om socialsekreterares syn på barn som växer upp i
spelmissbruk jämfört med substansmissbruk**

Sofie Sundblad & Molly Persson

Kandidatuppsats SOPA63

VT 2019

Handledare: Jan Magnusson

Abstract

Authors: Sofie Sundblad & Molly Persson

Title: "It's easy to miss just because it is so new" - A qualitative study on social secretary's view of children growing up in gambling addiction compared to substance addiction

[Translated title]

Supervisor: Jan Magnusson

Assessor: Helene Hansen

Previous research shows that gambling addiction receives less attention in Social services compared with substance abuse. The aim of the study was to compare the child-welfare officer's view on problem for the child and also on support and assistance for children who grow up in families where parents are compulsive gamblers than in families where parents have a substance abuse (in this paper it will include both alcohol and drugs). In the implementation of the study, we have used a qualitative approach in the form of six (06) semi-structured interviews with child-welfare officers who work with investigation of children and young people's situations. Our results showed that the majority of the child-welfare officers saw differences depending on which environment the child grows up in, despite the fact that the previous research showed that children who grow up in gambling addiction and substance abuse are affected in a similar way. The results showed that they saw differences on the consequences for the child, but they could see no difference in support and help for the child.

Keywords: children, gambling addiction, substance addiction, social workers

Förord

Vi vill först och främst tacka alla socialsekreterare som har tagit sig tiden till att delta i våra intervjuer. Utan er hade vi inte kunnat genomföra den här studien. Vidare vill vi tacka alla som hjälpt oss på vägen, på ett eller annat sätt.

Vi vill även tacka vår handledare Jan Magnusson för hans stöd och vägledning under skrivprocessens gång. Och tack för att du har hjälpt oss på rätt väg och trott på oss när vi själva har vacklat.

Sofie Sundblad & Molly Persson

Helsingborg juni 2019

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställningar	2
1.4 Definition av begrepp.....	3
1.5 Bakgrund	3
1.5.1 Lagändring i Socialtjänstlagen	3
1.5.2 Socialtjänstens ansvar för barn och unga	4
1.6 Arbetsfördelning.....	5
2. Kunskapsläget	5
2.1 Missbruk inom familjen	6
2.2 Barn till substansmissbrukande vårdnadshavare	7
2.3 Barn till spelmissbrukande vårdnadshavare	9
3. Teoretiska utgångspunkter	10
3.1 Normalitet.....	10
3.1.1 Värdig respektive ovärdig	11
4. Metod	12
4.1 Metodval.....	12
4.1.1 Semistrukturerade intervjuer	13
4.1.2 Vinjetter.....	14
4.2 Metodens förtjänster och begränsningar	14
4.2 Urval.....	15

4.2.1 Tillvägagångssätt.....	16
4.3 Insamling och bearbetning av material	17
4.4 Metoden tillförlitlighet	18
4.5 Förförståelse	20
4.6 Forskningsetiska överväganden	20
5. Resultat och analys.....	22
5.1 Skillnader på konsekvenser för barnet	22
5.2 Varför ser de skillnader?	26
5.3 Stöd och hjälp.....	30
6. Avslutande diskussion.....	33
7. Referenslista	35
8. Bilagor.....	40
8.1 Informationsbrev	40
8.2 Intervjuguide	41
8.3 Vinjetter.....	43

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Den sociala barnvården är en viktig instans i samhället (Andersson et.al 2006 s. 45; Snoubar & Duman 2018 s. 1109, 1113). Barn är en utsatt grupp som kan fara illa och som på så sätt kan vara i behov av stöd och hjälp från samhället. I Sverige faller det på den svenska Socialtjänsten, där Socialtjänsten ska skydda och hjälpa barn som riskerar att fara illa eller som riskerar att utvecklas ogynnsamt (Socialstyrelsen 2015 s. 72). Socialtjänstens ansvar att skydda och hjälpa barn är reglerat i lag och innefattas av 5 kap. 1§ Socialtjänstlagen (SFS 2001:453).

Alla barn behöver vårdnadshavare som ger dem trygghet och ser till deras behov (Socialstyrelsen 2009 s. 9). Dock växer inte alla barn upp med vårdnadshavare som ger dem den trygghet som de behöver och som tillgodoser deras grundläggande behov. Orsaker till en bristande föräldraförmåga hos barnets vårdnadshavare och omsorgssvikt kan vara många, men en orsak kan vara en form av missbruk hos en eller båda vårdnadshavarna. Tidigare forskning visar att barn som växer upp med vårdnadshavare med en form av missbruk påverkas negativt av vårdnadshavarens missbruk, där risken finns att barnet utvecklas ogynnsamt fysiskt och psykiskt (A Hansen 1995 s. 9–10). Det finns idag inga exakta siffror på hur många barn som växer upp med en eller båda vårdnadshavarna med en form av missbruk (Socialstyrelsen 2009 s. 13). Enligt rapporten från Socialstyrelsen beror detta på svårigheter att upptäcka barn som lever i ett hem med missbruk, då missbruk inom hemmet oftast är dolt för omgivningen.

Socialtjänsten har många års erfarenhet av att arbeta med och hjälpa klienter som har någon form av substansmissbruk, både gällande narkotika- och alkoholmissbruk (Manthorpe, Norrie & Bramley 2018 s. 187). Substansmissbruk har länge ansetts tillhöra det sociala arbetet i Sverige, där bland annat alkoholism har ansetts vara ett socialt problem sedan 1800-talets Sverige (Meeuwisse & Swärd 2016 s. 51) medan missbruk av narkotika började uppmärksammas som ett samhälleligt problem sedan i mitten av 1900-talet (Lindgren 1993 s. 143–144). Spelmissbruk har inte samma långa historia som arbetsområde för socialsekreterarna, där spelmissbruk först år 2018 skrevs in i Socialtjänstlagen tillsammans med narkotika- och alkoholmissbruk (Socialstyrelsen 2017 s. 35). Tidigare forskning visar att Socialtjänsten har mindre kunskap och erfarenhet av arbete med klienter med en form av

spelmissbruk, än vad de har gällande klienter med en form av substansmissbruk (Manthorpe, Norrie & Bramley 2018 s. 187, 195). Vidare har tidigare undersökningar visat att det inom Socialtjänsten ägnas lite uppmärksamhet åt spelmissbruk jämfört med alkohol- och narkotikamissbruk (Folkhälsomyndigheten 2016c s. 129; Rogers 2013 s. 41).

Det finns ett behov av mer kunskap och forskning om barn som växer upp i missbruk (Andersson et.al 2006 s. 45; Socialstyrelsen 2009 s. 15). Behovet av mer kunskap och forskning gäller oavsett vilken form av missbruk som barnet växer upp i, både gällande substansmissbruk och spelmissbruk. Dock visar tidigare forskning en bristande kunskap och ett lågt intresse inom Socialtjänsten när det gäller spelmissbruk, jämfört med substansmissbruk. Det är genom detta relevant att undersöka om socialsekreterarnas syn på barn som växer upp i missbruk skiljer sig åt beroende på om det är substansmissbruk eller spelmissbruk som diskuteras. Fokus i den här studien kommer därför att vara att jämföra socialsekreterarnas syn på barn som växer upp i substansmissbruk med barn som växer upp i spelmissbruk.

1.2 Syfte

Syftet är att jämföra socialsekreterares syn på problem samt stöd och hjälp för barn som växer upp i familjer där vårdnadshavarna är spelmissbrukare jämfört i familjer där vårdnadshavarna har ett substansmissbruk.

1.3 Frågeställningar

För att kunna uppnå studiens syfte kommer studien att utgå från följande två frågeställningar:

- Ser socialsekreterare annorlunda på problem för barn som växer upp i familjer där vårdnadshavarna är spelmissbrukare än problem för barn som växer upp med vårdnadshavare med ett substansmissbruk, och i så fall varför?
- Ser socialsekreterare annorlunda på stöd och hjälp för barn som växer upp i familjer där vårdnadshavarna är spelmissbrukare än på stöd och hjälp för barn som växer upp med vårdnadshavare med ett substansmissbruk, och i så fall varför?

1.4 Definition av begrepp

Studien kommer att utgå från följande definierade begrepp:

Spelproblem - Folkhälsomyndigheten (2016b s. 1) använder spelproblem som ett paraplybegrepp för allt spel om pengar som medför negativa sociala, ekonomiska och hälsomässiga konsekvenser för en individ.

Spelmissbruk - Folkhälsomyndigheten (2016b s. 2) definierar spelmissbruk som ett spelproblem som lägger tonvikt på de negativa sociala konsekvenserna som det kan medföra för en individ. Spelmissbruk är det begrepp som används i Socialtjänstlagen.

Substansmissbruk - åsyftas i denna studien på både narkotika- och alkoholmissbruk.

Barn – Barnkonventionens (2019) första artikel definierar ett barn som en person under 18 år. I denna studie åsyftas barn i enlighet med barnkonventionens definition.

1.5 Bakgrund

I det här avsnittet presenteras sådan information som ligger till bakgrund för denna studie.

1.5.1 Lagändring i Socialtjänstlagen

En lagändring gjordes i Socialtjänstlagen den 1 januari 2018 som gav till följd att spelmissbruk nu jämställs med substansmissbruk. I och med den nya lagändringen har det medfört att Socialtjänsten har fått ett utökat ansvar gällande spelmissbruk, där Socialtjänsten nu har samma ansvar för spelmissbruk som vid andra former av substansmissbruk. Det innebär att Socialtjänsten har samma ansvar att hjälpa och stödja klienter som har ett spelmissbruk, som de har vid stöd och hjälp till klienter med en form av substansmissbruk. Myndighetsutövningen och handläggningen ska nu också vara desamma. Socialtjänstens nya ansvar för spelmissbruk innefattas av 3 kap. 7§ SoL. Stöd, hjälp och behandling till klienter med ett spelmissbruk kommer nu även att ges i form av bistånd, detta enligt 4 kap. 1§ SoL (Regeringskansliet 2018, Socialstyrelsen 2017 s. 35; Sundblad & Persson 2019 s. 1). Den nya lagändringen har även inneburit ett utökat ansvar för Socialtjänsten gällande barn som lever tillsammans med en person med ett spelmissbruk. Socialtjänsten har nu ett utökat ansvar att uppmärksamma och hjälpa barn som är anhöriga till en person med ett spelmissbruk (Socialstyrelsen 2017 s. 29; Sundblad & Persson 2019 s. 1).

1.5.2 Socialtjänstens ansvar för barn och unga

Enligt 5 kap. 1§ första punkten i Socialtjänstlagen, står det att “Socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden”. Det betyder att Socialtjänsten har en lagstadgad skyldighet att hjälpa och skydda barn och unga som på något sätt riskerar att utvecklas ogynnsamt eller som riskerar att fara illa (Socialstyrelsen 2015 s. 72).

Det är Socialtjänsten som tar emot orosanmälningar, vilket görs när det finns en oro kring att ett barn far illa (Socialstyrelsen 2015 s. 53–54). Enligt 11 kap. 1§ Socialtjänstlagen har Socialtjänsten ett ansvar att inleda utredning om det framkommer i orosanmälan att Socialtjänsten behöver ingripa för att skydda och hjälpa barn som annars riskerar att fara illa (Socialstyrelsen 2009 s. 29). Barn som växer upp i missbruk kan vara i behov av hjälp och skydd, där Socialtjänsten behöver ingripa. Bengtsson och Gavelin (2004 s. 108–109) menar på att Socialtjänsten har en viktig roll i arbetet med barn som växer upp med en vårdnadshavare med ett missbruk. Genom Socialtjänstens utredning kan barn och unga som växer upp med vårdnadshavare med ett missbruk uppmärksammas och ges den hjälp och det stöd som denne är i behov av.

Socialtjänstens utredning ska utgå från barnets situation och ha fokus på barnets behov (Bengtsson & Gavelin 2004 s. 109; Socialstyrelsen 2015 s. 81). I utredningen ska det tydligt framgå barnets situation och vårdnadshavarnas förmåga att tillgodose barnets behov. Det här ställer krav på socialsekreterarna, där socialsekreterarna behöver vara observanta och ha kunskap kring hur en vårdnadshavares missbruk kan tänkas påverka barnet. Utifrån utredningen kan Socialtjänsten sedan ge förslag på lämplig insats till barnet. Enligt Socialstyrelsen kan insatserna antingen vända sig till barnet eller till barnets vårdnadshavare (Socialstyrelsen 2015 s. 115). När insatserna vänder sig till barnets vårdnadshavare insatsen som syfte att gynna barnet. Insatserna ska först och främst erbjudas på frivillig väg utifrån Socialtjänstlagen (A. Hansen 1995 s. 99). Dock kan det i en del situationer vara nödvändigt att ge barnet det stöd och den hjälp som denne behöver med tvångsvård utifrån LVU - *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga* (SFS 1990:52, Socialstyrelsen 2015 s. 115). Vård enligt LVU kan enbart beslutas om det kan antas att ett samtycke inte kan ges till frivillig vård och om det finns en påtaglig risk för att barnet skadas om livssituationen fortgår.

För ett LVU behöver Socialtjänsten göra en ansökan och få denne beviljad av Förvaltningsrätten.

1.6 Arbetsfördelning

Vi har båda varit delaktiga i kontaktandet av intervjupersoner då vi delade upp denna arbetsuppgift mellan varandra. Vi har majoriteten av tiden valt att skriva tillsammans i Helsingborg då vi bor på olika orter. Det har skett uppdelningar av skrivandet genom att vi har skrivit på olika avsnitt. Vi har sedan tillsammans läst igenom varandras avsnitt för att kunna bearbeta fram en enhetlig text med en röd tråd. För att effektivisera arbetet har vi även utnyttjat varandra styrkor, där en av oss var duktig på letande av material medan den andre var bra på referenshantering. Vi har gemensamt genomfört alla intervjuer. Vi har båda fått axla rollen som första frågeställare och som andre frågeställare, vilket hade som uppgift att ställa följdfrågor och att observera. Transkriberingarna delade vi upp mellan varandra, där vi gjorde hälften var. Kodning och analys av intervjuer gjorde vi till en början själva, för att sedan diskutera och göra en noggrannare bearbetning tillsammans. Resultat och analys samt diskussion skrev vi tillsammans. Arbetsfördelningen har varit jämt fördelad genom hela arbetsprocessen.

2. Kunskapsläget

I det här avsnittet kommer tidigare forskning att presenteras kring ämnet barn som växer upp med en eller flera vårdnadshavare med ett missbruk, både gällande substansmissbruk och spelmissbruk. Avsnittet kommer att inledas med en redogörelse kring hur familjen påverkas av att leva tillsammans med en familjemedlem som har ett missbruk, för att sedan gå in mer specifikt kring barn och hur de påverkas. Kunskapsluckor kring ämnet kommer även att presenteras och relateras till vår studie.

För att finna tidigare forskning med relevans för den här undersökningen har vi använt oss av databasen LubSearch för att finna relevanta artiklar. För att sälla bland sökresultaten har vi preciserat våra sökningar samt avgränsat artiklarna till att vara peer review. Vi har både använt oss av engelska sökord såsom: *addiction* (med preciserade sökningar på *alcohol and drugs*), *problem gambling*, *gambling addiction*, *families*, *children*, *impact on children*, men även svenska sökord såsom: *missbruk*, *spelmissbruk*, *anhöriga* och *barn*. Vi har även använt

oss av Lunds Universitet biblioteksdataas Lubcat för att finna relevant litteratur kring ämnet, där vi använde oss av sökordet *missbruk*. Vidare har vi även gjort en medveten sökning på Google på Socialstyrelsens och Folkhälsomyndighetens hemsidor, då vi sedan tidigare vet att de två har relevant information kring vårt ämne. På hemsidorna har vi genom respektives sökfunktion sökt på ord såsom *missbruk*, *spelmisbruk*, *barn*, *växer upp i* för att finna relevanta rapporter.

2.1 Missbruk inom familjen

Det finns en begränsad forskning om de anhörigas situation med en familjemedlems missbruk, både gällande substansmissbruk och spelmissbruk. Det finns ett behov av mer forskning kring de anhöriga som lever tillsammans med en person med en form av missbruk (Binde, Svensson & Tengström 2013 s. 4; Szczepanik & Okólska 2019 s. 273). Vår studie kommer att ha som fokus på en anhörigs situation med en familjemedlems missbruk, nämligen barnen.

Den forskning som finns kring anhörigas situation visar att ett missbruk inom familjen medför negativa konsekvenser för alla de andra familjemedlemmarna (Farzizadeh 2018 s. 215; Schäfer 2011 s. 135). Farzizadeh delar in de negativa konsekvenserna efter två olika slag: dels negativa konsekvenser på de primära behoven, såsom trygghet, grundläggande omvårdnad och hälsa, dels negativa konsekvenser på de relationer som finns inom familjen. Genom en familjemedlems missbruk riskeras relationen till andra familjemedlemmar att bli dysfunktionella och eventuellt kapas (Schäfer 2011 s. 143). Både substansmissbruk och spelmissbruk medför även ekonomiska svårigheter för resten av familjen (Dowling et.al 2016 s. 935; Jääskeläinen et.al 2016 s. 288), då pengar läggs på att finansiera personens missbruk.

Anhöriga till en person med missbruk kan själva vara behov av stöd och hjälp i sin situation. Socialtjänsten har ett ansvar att stödja och hjälpa anhöriga till en person med missbruk, vilket ingår i Socialtjänstens anhörigstöd enligt 5 kap. 10§ SoL (Socialstyrelsen 2016 s. 16). Dock tenderar en familjemedlems missbruk att hanteras som en hemlighet som enbart den egna familjen vet om (Johansson 2004 s. 10; Alexanderson & Näsman 2017b s. 447). En familjemedlems missbruk upplevs ofta som skamfyllt och en del familjemedlemmar tigger för att kunna förneka problemet. Att ens familjemedlems missbruk ses som en familjehemlighet kan medföra att familjen inte vill och inte vågar söka hjälp (Bengtsson & Gavelin 2004 s. 40).

Vidare kan missbrukande vårdnadshavare dra sig från att söka hjälp för sitt missbruk, då de har en rädsla för att deras barn ska bli omhändertagna eller att deras föräldraförmåga ska börja ifrågasättas.

Det är enligt Alexanderson och Näsman (2017b s. 450) viktigt att komma ihåg att varje familj är unik och att det inte finns en enda familj som är lik en annan. Missbruk inom olika familjer kan på så sätt skilja sig från varandra, där upplevelser och konsekvenser inte är desamma i alla familjer. Det finns forskning som argumenterar för att varje familjemedlem påverkas i olika hög grad av att det finns ett missbruk inom familjen (Orford et.al 2017 s. 270, Orford 2017 s. 9). Bland annat argumenterar Orford för att familjemedlemmar som har närmre relation till den personen i familjen som har ett missbruk också påverkas i högre grad än vad de andra familjemedlemmarna gör. Vidare menar Orford på att familjemedlemmar som bor i samma hushåll som en person med missbruk påverkas i högre grad.

2.2 Barn till substansmissbrukande vårdnadshavare

Barn som växer upp i familjer där en eller båda vårdnadshavarna har någon form av substansmissbruk lär sig tidigt att dölja vårdnadshavarens missbruk för omgivningen. Ett missbruk inom familjen blir till en familjehemlighet som hindrar barnet från att prata öppet om problematiken. Risken finns då att vårdnadshavarens missbruk kan fortgå, vilket medför negativa konsekvenser för barnet. En konsekvens är att varken barnet eller vårdnadshavaren får den hjälp och det stöd som de är i behov av (Alexanderson & Näsman 2017b s. 447). Av den anledningen är det därför viktigt att personer som i det dagliga kommer i kontakt med barn också har en kunskap om missbruk, dess påverkan och de tecken som ett barn kan uppvisa av att leva i ett (Socialstyrelsen 2009 s. 20; Folkhälsomyndigheten 2016a s. 34).

I och med att ett missbruk ofta behålls som en hemlighet inom den egna familjen är det svårt att veta exakt hur många barn som växer upp i hushåll där ett substansmissbruk förekommer. Svenska Folkhälsoinstitutet beräknar i sin kartläggning att omkring en femtedel av alla barn i Sverige leva i familjer där det förekommer en förhöjd alkoholkonsumtion (Socialstyrelsen 2009 s. 14). Vidare har Hjern & Adelino Manhica (2013 s. 5) gjort en omfattande undersökning gällande barn födda mellan år 1987–1989, där deras undersökning visade att omkring 1,5% av alla barn i Sverige födda mellan dessa år levde tillsammans med en vårdnadshavare som har vårdats på sjukhus för sitt substansmissbruk. Dessa siffror

presenterade ovan inrymmer ett stort mörkertal, där fler barn än dessa siffror kan visa på kan tänkas leva tillsammans med en vårdnadshavare med en form av substansmissbruk.

Tidigare forskning visar att barn som växer upp med substansmissbrukande vårdnadshavare tenderar att utveckla psykiska och sociala konsekvenser. Det kan vara psykisk ohälsa, någon form av normbrytande beteende, skolrelaterade problem samt att dessa barn har en högre risk för att utveckla ett eget missbruk som äldre (Socialstyrelsen 2009 s. 15). Vidare tenderar en del barn även att ta mycket ansvar och skuld för sina vårdnadshavares missbruk. Det kan bland annat te sig i uttryckt där barnen tar ansvar över att dölja sin vårdnadshavares missbruk, där barnet städar undan spritflaskor, sprutor och dylikt. Ett substansmissbruk hos vårdnadshavaren kan medföra att det äldre barnet i syskonskaran tar ett större ansvar för sina yngre syskon, till exempel i att ansvara för att de yngre syskonen får mat. Vidare lär sig dessa barn tidigt hur de ska läsa av vårdnadshavaren för att på så sätt kunna veta hur denne ska agera i olika situationer. Exempelvis när vårdnadshavaren är påverkad lär sig barnet att denne ska hålla sig lugn och att försöka vara så tillmötesgående som möjligt (Bengtsson och Gavelin 2004 s. 55; Bris 2019). Konsekvenserna som kan drabba barnet är ofta en följd av vårdnadshavarnas bristande omsorgsförmåga i kombination med vilken typ av hjälp och stöd barnet och familjen får med anledning av den vuxnas missbruk.

Bengtsson och Gavelin (2004 s. 51–54) belyser de psykiska och sociala aspekterna som kan påverka barn som växer upp i missbruk. De har i sina intervjuer med barn som har växt upp med substansmissbrukande vårdnadshavare kunnat urskilja en rad begrepp som var återkommande i samtliga intervjuer, nämligen begrepp såsom rädsla, bråk, skam samt familjehemlighet.

Hur ett barn reagerar på en vårdnadshavares missbruk är högst individuellt. En del barn som växer upp med vårdnadshavare med ett substansmissbruk vill varken lämna hemmet eller vårdnadshavaren. Andra av dessa barn försöker undvika hemmet, speciellt när vårdnadshavaren är påverkad. I hur hög grad som ett barn påverkas och hur förödande konsekvenserna kan bli för barnet, är det en rad olika faktorer som spelar in. Bland annat har barnets ålder, barnets personlighet samt vilka skyddsfaktorer som finns för barnet en viss påverkan. Det finns dock studier samt rapporter som visar på att vårdnadshavarens substansmissbruk lättare påverkar barnet ju äldre barnet är samt om det är fadern som har ett substansmissbruk (Alexanderson & Näsman 2017b s. 454; Socialstyrelsen 2009 s. 15).

Precis som beskrivet ovan, argumenterar Orford et.al (2017 s. 270) för att de individer som har en närmre relation till den personen som har ett missbruk också är de individer som påverkas som mest av personens missbruk. Följande kan visa på att barn är en av de familjemedlemmar som påverkas som mest av att det finns ett substansmissbruk i familjen, just för att de oftast står närmre sina vårdnadshavare. Dock menar Orford et.al (2017 s. 270) på att de individer som bor i samma hushåll som en med missbruk påverkas i högre grad än anhöriga som inte lever i samma hushåll. Dock menar Alexanderson och Näsman (2017a s. 401) på att barn påverkas av vårdnadshavarens substansmissbruk oavsett om de bor tillsammans med vårdnadshavaren eller ej.

2.3 Barn till spelmissbrukande vårdnadshavare

Enligt en rapport från Folkhälsomyndigheten (2016c s. 12) har det visat sig vara vanligare förekommande att ett spelmissbruk återfinns i familjer där barn finns, än hos par som inte har några barn. Det finns idag inga exakta siffror på hur många barn som växer upp med en eller båda vårdnadshavare med en form av spelmissbruk. Precis som vid gällande barn som växer upp med vårdnadshavare med ett substansmissbruk, kan det ha sin förklaring i att missbruk inom familjen är svårt att upptäcka (Socialstyrelsen 2009 s. 13). Folkhälsomyndigheten (2016d s. 3) har dock i en rapport gjort en beräkning på att omkring 82 000 barn i Sverige kan tänkas växa upp i ett hushålls där ett spelmissbruk förekommer.

Lite uppmärksamhet inom forskningen har ägnats åt anhörigas, speciellt kring barnens, situation tillsammans med en familjemedlems spelmissbruk. Majoriteten av forskningen har fokuserat på den enskilde personen med ett spelmissbruk, vilket har medfört kunskapsluckor kring barnens situation (J. Riley 2018 s. 2). Vidare har barn som växer upp i spelmissbruk varit ett mindre prioriterat område, jämfört med barn som växer upp i substansmissbruk (Folkhälsomyndigheten 2016c s. 129). Fokus i den här studien kommer att vara om barn som växer upp med vårdnadshavare med spelmissbruk, hur socialsekreterare ser på det jämfört med hur de ser på barn som växer upp i substansmissbruk.

Den forskning som finns kring barn som växer upp med vårdnadshavare med ett spelmissbruk visar att vårdnadshavarens missbruk påverkar barnet negativt. Barn till spelmissbrukare riskerar att fara illa, bland annat i form av bristande omsorg (Rogers 2013 s. 41). Risken finns även för negativa effekter känslomässigt för barnet, där risken finns att barnet känner sorg och

försummelse, men även i form av känslomässiga förluster i tillit, trygghet och stabilitet (Kourgiantakis et.al 2016 s. 8, Orford et.al 2017 s. 260). Barn till spelmissbrukare riskerar att utveckla psykisk ohälsa, där tidigare forskning visar att dessa barn har en förhöjd risk att utveckla suicidtankar och en förhöjd risk för suicidförsök (Rogers 2013 s. 48). En vårdnadshavares spelmissbruk för även med sig negativa konsekvenser på familjens ekonomi, vilket i sin tur kan riskeras att påverka barnets välbefinnande (Kourgiantakis et.al 2016 s. 8). De negativa konsekvenser som kan drabba barnet av att växa upp med en vårdnadshavare med ett spelmissbruk är lika de negativa konsekvenser som kan drabba ett barn som växer upp med vårdnadshavare med ett substansmissbruk (Orford et.al 2017 s. 260). Vilket missbruk som barnet växer upp i, spelmissbruk eller substansmissbruk, spelar en mindre roll då barnet påverkas negativt oavsett.

Tidigare forskning visar även på att en vårdnadshavares spelmissbruk också medför långsiktiga negativa konsekvenser för barnet. Risken finns att barnet själv utvecklar ett spelproblem i vuxen ålder, då ett spelmissbruk kan föras vidare i generationer (Kourgiantakis et.al 2016 s. 8). Vidare har barn som växer upp i spelmissbruk en förhöjd risk för att utveckla andra former av missbruk, såsom ett substansmissbruk (J. Riley 2018 s. 11). Utifrån de negativa konsekvenser som en vårdnadshavares spelmissbruk kan medföra för barnet, är det viktigt att barnet får det stöd och den hjälp som barnet är i behov av. Dock finns det i nuläget inga insatser som är direkt riktade till barn som växer upp i spelmissbruk (Folkhälsomyndigheten 2016c s. 129).

3. Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att förstå vårt empiri utifrån de två begreppen värdig respektive ovärdig, vilket tillhör teorin om normalitet, och då koppla dessa till vår studie. Vi har valt att använda oss av dessa två begrepp för att kunna undersöka varför socialsekreterarna inom utredning av barn och unga ser en skillnad mellan barn som växer upp i spelmissbruk jämfört med barn som växer upp i ett substansmissbruk.

3.1 Normalitet

Normalitet genomsyrar hela samhället (Svensson 2007a s. 11). Vårt samhället utgår från normer, vilket kan beskrivas som regler som bestämmer hur en individ bör agera i olika

situationer. Normer är föränderliga, där de inte är desamma i alla kontexter. Det innebär att man kan tänkas tillhöra normen i ett visst sammanhang men inte gör det i ett annat (Östnäs 2007 s. 65). Även det sociala arbetet är uppbyggt av normer, där samhällets normer påverkar det sociala arbete som sker i praktiken. Det tillhör socialarbetarens uppdrag att arbeta utifrån samhällets rådande normer, men det är även så att socialarbetarens egna normer påverkar det sociala arbete som denne gör (Svensson 2007b s. 21).

Enligt Östnäs (2007 s. 65) är normer förenat med normalitet, vilket är vad som kan betraktas som ett normalt tillstånd. Normalitet är alltid förenat med sin motpol, vilket är avvikelser (ibid s. 66–67). Den person som avviker lever inte upp till samhällets rådande normer och kan på så sätt inte anses tillhöra normaliteten. Enligt Östnäs kan normalitet delas in i sex olika underkategorier, varav en är den etiska normaliteten. I denna underkategori indelas den avvikande person utifrån de två begreppen värdig respektive ovärdig.

3.1.1 Värdig respektive ovärdig

Redan på 1800-talet använde man begrepp som värdiga och ovärdiga för att kunna kategorisera redan avvikande människor. Begreppen åsyftade till en början på fattiga människor, där de delades in i ovärdiga respektive värdiga fattiga. Syftet med att kategorisera de avvikande ytterligare sades vara för att på så sätt lättare kunna hjälpa eller kontrollera de utsatta människorna på ett mer effektivt sätt (Meeuwisse 2007, s. 40–41). De värdiga fattiga beskrevs vara skötsamma och att ansågs inte själva kunna rå för sin ekonomiska situation. De ansågs vara värda att få den hjälp som de var i behov av. De ovärdiga fattiga sågs istället själva utgöra orsaken till att de hade blivit fattiga. De beskrevs som djuriska, förslöade samt arbetsovilliga. De levde helt enkelt inte upp till vad som kunde definieras som idealtypen av en fattig människa och hur denne skulle vara. De ansåg på grund av följande inte heller vara värdiga samma hjälp som de värdiga fattiga ansågs vara (Swärd 2007 s. 50–52). Det skulle på grund av den här kategoriseringen innebära att det skiljde sig åt i hur de beskrevs, på vilket sätt som de sågs på och vilken typ av bemötande som de fick. De värdiga fick inte beblandas med de ovärdiga, utan det var två grupper som skulle hållas separerade från varandra. Det medförde att det skiljde sig åt kring vilken hjälp som de fick, beroende på vilket av de två kategorierna som man ansågs tillhöra. Kategoriseringen av värdiga respektive ovärdiga hade följande som sitt främsta syfte, nämligen att separera och utestänga de ovärdiga från statens

hjälpssystem (ibid s. 56). De ovärdiga var tvungna att leva upp till definitionen av en värdig fattig för att kunna få hjälp.

Enligt Meeuwisse (2007 s. 40) har begreppsparet värdig och ovärdig förändrats genom historien och har påverkats av vilken kontext som då för tillfället har varit aktuell. De två begreppen har på senare år kompletteras med andra sociala kategorier, däribland med andra former av avvikelser. Ett exempel på en sådan avvikelse är missbruk. Sjögren (1997 s. 104) skriver i sin avhandling att personer med alkoholproblem har per automatik under historiens gång klassats som ovärdiga, bland annat på grund av sin oförmåga att kunna ta hand sin familj, speciellt när det kommer till försörjning. Vidare har de ansetts vara ovärdiga utifrån att de på olika sätt levde på samhällets resurser.

Det är däribland socialarbetarna som innehar makten att kunna kategorisera sina klienter enligt värdiga respektive ovärdiga. Kategoriseringen förändrar inte bara hur socialarbetarna ser på klienterna, utan även på hur de ser på det sociala problemet i sin helhet (Svärd 2007 s. 56). Kategoriseringen enligt värdiga och ovärdiga innebär också att socialarbetarna påverkas i hur de ser på hjälp och stöd för klienterna.

4. Metod

Under följande avsnitt kommer vi att redogöra för val av metod, metodens förtjänster och begränsningar, urval, bearbetning av material, metodens tillförlitlighet och etiska överväganden. Vi kommer även att redovisa för vår egen förförståelse kring ämnet.

4.1 Metodval

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ ansats för att kunna besvara och belysa studiens forskningsfrågor. Vi anser att den kvalitativa metoden är som bäst lämpad då det är en metod som är intresserad av att försöka förstå andra människors perspektiv på olika företeelser, samt hur de ser på och uppfattar sin omvärld (Ahrne & Svensson 2013 s. 14; Bryman 2011 s. 371). I vår studie är vi intresserade av att undersöka hur socialsekreterarna som arbetar med utredning av barn och unga ser på och uppfattar barn som växer upp missbruk, beroende på om det gäller substansmissbruk eller spelmissbruk. Vidare kan den kvalitativa metoden ge

beskrivningar med fler nyanser, (Lind 2014 s. 125) vilket kan ge oss en djupare bild på hur socialsekreterarna ser på barn som växer upp i respektive missbruk.

Inom den kvalitativa metoden har vi valt att använda oss av kvalitativa intervjuer för att kunna belysa forskningsfrågorna. Vi anser att intervjuer har varit den bäst lämpade metoden för denna studie, då det är en bra metod att använda sig av när man är intresserad av att fånga upp andra människors synsätt, erfarenheter och upplevelser (Bryman 2011 s. 413, Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2013 s. 56). Vidare kan intervjuer enligt Bryman ge fylliga och detaljerade svar, vilket har varit av intresse i denna studien.

4.1.1 Semistrukturerade intervjuer

För insamlande av empiri har vi använt oss utav semistrukturerade intervjuer. Det har medfört att vi redan i förväg, redan innan intervjuerna har hållits, skapat ett antal frågor eller teman som har tagits upp under intervjuerna (Bryman 2011 s. 415). Vi tycker att det har varit en bra metod att använda sig av, då vi har kunnat skapa frågor som har underlättat svar på studiens frågeställningar (ibid s. 419). Att använda sig av semistrukturerade intervjuer har även gett oss möjligheten att kunna ställa följdfrågor till intervjupersonerna, vilket har medfört att vi har kunnat fördjupa oss i intressanta teman som intervjupersonerna har pratat om under intervjuerna. De redan i förväg förbereda frågorna har samlats under en intervjuguide (se bilaga 8.2), vilket har kunnat fungera som en liten minneslista för oss under intervjuerna (Bryman 2011 s. 419). Vår intervjuguide utgår från våra frågeställningar, där dessa utgör intervjuguidens teman. Varje fråga behandlar antingen problem för barnet eller resonemang kring hjälp och stöd. Frågorna i intervjuguiden är ställda på ett sådant sätt att de fångar upp skillnader, så att vi kan fånga upp om socialsekreterarna ser annorlunda på barn som växer upp i spelmissbruk jämfört med i substansmissbruk.

I utformandet av intervjuguiden har vi utgått från Brymans (2011 s. 419) tips kring vad man bör tänka på vid utformande av en sådan. Bryman tipsar bland annat om att försöka skapa en viss ordning i intervjuguiden. Vi har gjort följande genom att låta frågor om intervjupersonernas bakgrund vara i början av intervjuguiden, för att sedan följas av frågor kring vinjetterna och till sist avslutas med intervjufrågor. Att låta frågor om bakgrundsinformation om intervjupersonerna vara först i intervjuguiden är även ett tips som Bryman tar upp. Bryman tipsar vidare om att inte utforma ledande intervjufrågor. Vi har lagt

ner tid på att reflektera kring våra intervjufrågor, huruvida om de kan uppfattas som ledande eller inte, och försökt att skapa så öppna frågor som möjligt.

4.1.2 Vinjetter

Till insamlande av empiri har vi valt att kombinera de semistrukturerade intervjuerna med vinjetter (se bilaga 8.3), vilket enligt Bryman (2011 s. 425) kan användas i kvalitativa intervjuer. Med hjälp av vinjetterna kunde våra intervjupersoner lättare föra fram sina åsikter och redogörelser för hur de tänkte och såg på barn som växer upp i substansmissbruk respektive spelmissbruk. Vi har även genom denna metod kunnat fånga upp indikationer på socialsekreterarnas värderingar och åsikter (Bryman 2011 s. 425; s.258).

I skapandet av våra vinjetter har vi haft de fyra grundkriterierna, som Jergeby (1999 s. 23) beskriver, i åtanke. Enligt Jergeby ska vinjetterna vara lätta att följa och vara lättbegripliga, de ska även vara logiska och trovärdiga. De ska inte innehålla för mycket information, då risken finns att det kan medföra att respondenten inte kan sälla i informationen. För att kunna göra dem trovärdiga och verklighetstroga använde vi oss av olika nyhetsartiklar som inspiration. Via databasen Retriever sökte vi upp nyhetsartiklar som innehöll berättelser om personer med ett aktivt eller tidigare missbruk, där de beskrev hur deras missbruk tog sig i uttryck. Vi sökte upp olika nyhetsartiklar som berörde alla de missbruksformer som berörs i denna studie, nämligen narkotika-, alkohol- och spelmissbruk. Via dessa nyhetsartiklar kunde vi få en förståelse kring hur ett missbruk kan ta sig i uttryck och hur missbruket kan påverka både den enskilde personen men även familjen. Vidare försökte vi göra vinjetterna korta men koncisa, med ett språk som är lätt att förstå.

För att kunna undersöka socialsekreterarnas syn på barn som växer upp i missbruk och för att kunna jämföra deras syn beroende på vilket missbruk som diskuteras, har vi skapat tre olika separata vinjetter. Den första vinjetten behandlar ett kombinerat missbruk, där både alkoholmissbruk och spelmissbruk kan urskiljas. Den andra vinjetten behandlar ett narkotikamissbruk, i form av tabletter, medan den tredje behandlar ett spelmissbruk.

4.2 Metodens förtjänster och begränsningar

Kvalitativa metoder är intresserade av att försöka förstå deltagarnas perspektiv och de ger fyllig empiri (Bryman 2011 s. 371), vilket är till en fördel för den här studien. Vidare är dessa metoder flexibla, där man på ett lätt sätt kan ändra studiens fokus och riktning (ibid s. 367).

Till exempel kan man i semistrukturerade intervjuer ändra frågor och ordningsföljden i intervjuguiden (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011 s. 38). Intervjupersonerna ges även möjligheten att själv kunna utforma sina svar på sitt sätt vid en semistrukturerad intervju (Bryman 2011 s. 415).

Dock har kvalitativa metoder även sina begränsningar. Bland annat innebär det svårigheter att generalisera resultatet på andra miljöer och situationer, då de enbart säger någonting kring den specifika situationen som har undersökts (Bryman 2011 s. 369). Problem med generalisering kommer bland annat från att kvalitativa intervjuer innefattar för få deltagare, där en mindre grupp av människor intervjuas (Ryen 2004 s. 93). Vår studie kommer inte att kunna generaliseras och kommer på så sätt inte kunna säga någonting kring hur andra socialsekreterare som arbetar med utredning av barn och unga ser på det studerade. Vår studie kan enbart säga något kring hur de intervjuade socialsekreterarna ser på det studerade.

Fördelarna med att använda sig av vinjetter är att intervjupersonerna kan reflektera och diskutera kring en konkret situation, vilket enligt Bryman (2011 s. 258) minimerar risken för att intervjupersonerna ska ge svar som de inte har hunnit reflektera kring. Det kan ha gett oss mer reflekterande svar från våra intervjupersoner. Dock en nackdel med vinjetter är att man inte kan veta i vilken utsträckning som intervjupersonerna kan föreställa sig och skapa sig en bild av fallen. Det här medför risken för att intervjupersonerna upplever det svårare att diskutera kring det fiktiva fallet. För att minimera denna risken har vi försökt skapa så trovärdiga vinjetter som möjligt.

4.2 Urval

Vid kvalitativa intervjuer ska urvalet bestå av respondenter som besitter som mest kunskap och information kring det ämne som ska studeras och som på så sätt kan bidra med mest till undersökningen (Ryen 2004 s. 80). Vårt urval består av socialsekreterare som arbetar med utredning av barn och unga. Anledningen till att vi har valt att intervjua den här typen av socialsekreterare, är för att vi tror att de är den yrkesgrupp som i sitt arbete kommer i kontakt med barn som växer upp med någon form av missbruk och som på så sätt besitter som mest information kring ämnet.

Vårt urval av intervjupersoner har skett utifrån ett så kallat bekvämlighetsurval, närmare bestämt ett snöbollsurval (Bryman 2011 s. 196). Vi har kontaktat personer som på något sätt har en koppling till socialsekreterare som arbetar med utredning av barn och unga, för att på så sätt via dessa kontaktade personer kunna få kontakt med socialsekreterarna.

4.2.1 Tillvägagångssätt

För att kunna komma i kontakt med socialsekreterare som arbetar med utredningar av barn och unga har vi utgått från två olika tillvägagångssätt. Det ena tillvägagångssättet var att ena författaren kontaktade en socialsekreterare som arbetar på en Socialtjänst i en mellanstor kommun, som denna författaren hade lärt känna genom sin tidigare praktikplats. Den här socialsekreteraren arbetar inte med utredningar av barn och unga, men hade kontakter inom det arbetsområdet. Vi bad socialsekreteraren att förmedla vidare vårt informationsbrev till utredare som arbetar inom samma Socialtjänst. Genom det här tillvägagångssätt fick vi kontakt med två utredare inom barn och unga som var intresserade av att vilja delta i vår studie. Vi bad socialsekreteraren att förmedla vidare de två socialsekreterarnas kontaktuppgifter, så att vi kunde höra av oss till dem och boka tid till intervju. Bokning av tid till intervju skedde via mail.

Det andra tillvägagångssättet var att vi skickade ut vårt informationsbrev via mail till enhets-/sektionschefer inom utredning av barn och unga och bad dem vidarebefordra det till socialsekreterarna på deras enhet. Vi vände oss till enhets-/sektionschefer i 15 olika kommuner i Skåne. Deras mailadresser hittade vi antingen på kommunernas hemsida eller genom att vända oss till kommunens kundtjänst och begära ut dem. Nio enhets-/sektionschefer hörde av sig och skrev att de hade vidarebefordrat vårt informationsbrev till socialsekreterarna på utredning av barn och unga inom sin kommun. Sex kommuner svarade antingen inte tillbaka eller skrev att de tyvärr inte kunde ställa upp på grund av tidsbrist hos socialsekreterarna. Genom denna metod kontaktade fem socialsekreterare oss på mail, från fyra olika kommuner, och skrev att de var intresserade av att ställa upp i vår studie. Tidsbokning till intervju skedde med respektive via mail.

Ett annat tillvägagångssätt som vi testade var sociala medier för att komma i kontakt med socialsekreterare som arbetar med utredning av barn och unga. Vi vände oss till en grupp på Facebook vid namn *Socionomer*, vilket är en grupp som vänder sig till yrkesverksamma

socionomer och socionomstudenter. Vi skrev ett inlägg i gruppen där vi kort beskrev syftet med vår studie och att vi var intresserade av att komma i kontakt med socialsekreterare inom yrkesfält utredning barn och unga för en intervju. Denna metod visade sig dock inte medföra att vi kom i kontakt med någon socialsekreterare, då ingen hörde av sig.

4.3 Insamling och bearbetning av material

Sju intervjuer var till en början inbokade, dock fick en intervju ställas in på grund av ett akut ärende hos socialsekreteraren. Ingen ny tid kunde därefter bokas in med den berörda. Vi genomförde totalt 6 intervjuer och alla hölls på den Socialtjänst som respektive socialsekreterare arbetade på. Det var tidskrävande med all pendling som det innebar att ta sig till respektive Socialtjänst, men nödvändigt på grund av socialsekreterarnas arbete och deras tidsbrist. Alla intervjuer hölls i besöksrum där vi kunde sitta avskilt, vilket medförde att vi inte stördes av utomstående ljud. Att intervjun inte får störas av utomstående ljud är enligt Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2011 s. 45) viktigt. Vidare medförde det att vi fick inspelningar som var klara och lätta att höra, vilket har gjort transkriberingarna lättare att genomföra. Intervjuerna varade allt mellan 30–60 minuter. Under intervjuernas gång har nya frågor tillkommit i intervjuguiden, medan en fråga har fått tas bort då den inte var relevant och även missuppfattades av intervjupersonerna. I en del intervjuer har ett fåtal frågor från intervjuguiden samt följdfrågor behövt ställas, då intervjupersonerna har varit utförligt i sina svar. I andra intervjuer har många frågor behövts ställas, då intervjupersonerna har varit desto mer fåordiga. Överlag har alla intervjuerna flutit på bra och inga svårigheter har stötts på.

Vi bestämde att vi båda skulle närvara vid alla intervjuerna. En av oss hade som uppgift att vara förste intervjuperson, där denne skulle leda samtalet. Den andre var andre intervjuperson som skulle ställa eventuella följdfrågor samt att observera. Vi ansåg att det var till en fördel att vi båda närvarade, då det gjorde att en av oss kunde koncentrera sig på vad som sades och på så sätt kunde komma på följdfrågor vid intressanta teman. Vi kunde på så sätt få ut mer av intervjun än vad vi hade gjort om vi hade genomfört dem enskilt.

Vidare reflekterade vi en del kring val av veckor att genomföra intervjuerna under. Vi tänkte först enbart genomföra intervjuer under vecka 16–17, dock innehöll dessa två veckor röda dagar, vilket har inneburit att inget har kunnat bokas in då. Det lämnade oss med färre dagar att kunna genomföra intervjuer på. För att kunna säkerställa att våra intresserade

intervjupersoner kunde delta, valde vi att förlänga antalet veckor. Vi valde därför även att genomföra intervjuer under vecka 18 vilket har visat sig ha varit ett bra beslut då det var en del av intervjupersonerna som bokade in en tid under den veckan.

Vi transkriberade varje intervju direkt efter dess genomförande, när det fortfarande var färskt i minnet. Det här förfarandet har underlättat avlyssnandet av inspelningarna. Vi valde att transkribera ut intervjuerna i sin helhet, där allt som har sagt har skrivits ut (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011 s. 54). Vi har även valt att varva transkriberingar med analys (Bryman 2011 s. 429, Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011 s. 44). För analyserandet av vår empiriska material har vi valt att använda oss en kodningsmetod som härstammar från Grounded Theory (Bryman 2011 s. 514). Det har inneburit att vi har, efter att varje intervju har transkriberats klart, direkt efter valt att koda materialet med hjälp av den öppna kodningen. Vi har självständigt med hjälp av överstrykningspenna strukit under samt skrivit spontana anteckningar i marginalen. Vi har sedan tillsammans kodat materialet mer selektivt, där vi gick in mer på att finna mönster och intressanta teman. Teman som blev tydliga i vårt empiri var bland annat:

- Hur de såg på barn som växer upp i substansmissbruk
- Hur de såg på barn som växer upp i spelmissbruk
- Hur de ser på stöd och hjälp till barn i substansmissbruk
- Hur de ser på stöd och hjälp till barn i spelmissbruk

De här teman blev tydligare när vi jämförde intervjupersonernas syn mellan varandra, där vi då kunde urskilja ett övergripande mönster.

Vi hade innan genomförandet av intervjuer inte haft någon teori i åtanke, då vi har valt att låta empirin styra vårt val av teori i enlighet med det induktiva angreppssättet (Bryman 2011 s. 514, s. 28).

4.4 Metoden tillförlitlighet

Enligt Bryman (2011 s. 351) är validitet och reliabilitet viktigt för en kvantitativ ansats, då de två begreppen ger en bild av undersökningens kvalitet. Dock går inte kvalitativa ansatser att mätas på samma sätt, utan det behövs ett alternativt tillvägagångssätt. Enligt Bryman (2011 s.

353) kan kvalitativa undersökningar mätas med hjälp av begreppet tillförlitlighet som forskarna Lincoln och Guba har utformat.

I Lincoln och Gubas begrepp tillförlitlighet ingår det fyra delkriterier (Bryman 2011 s. 354). De fyra delkriterierna är följande: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjligheten att styrka och konfirmera.

Trovärdighet enligt Lincoln och Guba handlar om trovärdigheten i de beskrivningar som förs fram i studien och om den beskrivning som man åberopar i sin studie stämmer överens med det som man har undersökt (Bryman 2011 s. 354). Trovärdigheten i en kvalitativ undersökning kan skapas både genom triangulering och genom respondentvalidering. En form av triangulering sker i den här studien genom att kombinera svar på vinjetterna med de frågor som ingår i intervjuguiden. Med hjälp av våra intervjufrågor kan vi kontrollera att vi har förstått de tolkningar som intervjupersonerna gör av vinjetterna. Vi var öppna för att återkoppla vårt resultat till våra intervjupersoner för säkerställa att vi har uppfattat vad de har sagt rätt, men vi gjorde inte det då ljudinspelningarna var så klara samt att de var tydliga i sina svar. Vi bedömer av den anledningen att risken är liten för att vi har tolkat våra intervjupersoners svar på ett annat sätt än dem.

Överförbarhet handlar om hur hög grad som studien kan generaliseras (Bryman 2011 s. 355). Enligt Bryman (ibid s. 369) kan inte kvalitativa undersökningar generaliseras, då de genomförs med för liten population eller i för specifika miljöer. Vidare är de kontextbundna och fokuserar, till skillnad från kvantitativa undersökningar, mer på djupet än på bredden (Bryman 2011 s. 355). Vår studie kommer på så sätt inte att kunna generaliseras till en större population eller miljö. Dock är inte heller syftet med vår studie att kunna göra det, då fokus i vår studie är att undersöka på djupet. Trots följande kommer vår studie ändå att kunna bidra med ny och viktig kunskap, då en ökad förståelse kan skapas kring hur de intervjuade socialsekreterarna ser på och uppfattar barn som växer upp i missbruk, beroende på vilket missbruk som diskuteras.

Pålitlighet enligt Lincoln och Guba (Bryman 2011 s. 355) motsvarar den kvantitativa ansatsens reliabilitet. Pålitlighet i undersökningen kan uppnås genom transparens. Det innebär att varje fas och varje del av undersökningen ska redogöras för, vilket vi har gjort på ett tydligt sätt genom hela arbetet.

Att styrka och konfirmera innebär en förståelse för att man inte kan nå fullständig objektivitet i sin forskning, men att man försöker tillförsäkra att man som forskare har agerat i god tro (Bryman 2011 s. 355, s. 43). Under studiens gång har vi försökt att vara medvetna om och reflekterat kring våra egna personliga värderingar, men också försökt att inte låta dessa få påverka studien och dess resultat. En fullständig objektivitet förstår vi inte kan uppnås, men vi har inte medvetet låtit våra egna personliga värderingar få påverka undersökningen och dess resultat.

4.5 Förförståelse

Överlag hade vi innan den här studien lite kunskap kring barn som växer upp i missbruk. Den kunskap som vi hade kring barn som växer upp i missbruk var det som tidigare terminer på utbildningen hade berört och undervisat om kring ämnet. En av oss hade haft praktik på en familjehemsenhet på termin 5 och hade på så sätt kommit mer i kontakt kring ämnet. Dock gällde det enbart missbruk såsom alkohol- och narkotikamissbruk. Vi hade innan den här studien en lägre kunskap kring spelmissbruk och barn som växer upp i det. Varken utbildningen eller tidigare praktik hade berört barn som växer upp i spelmissbruk. En av oss hade dock av eget intresse läst nöjesartiklar och nyhetsartiklar som på något sätt berörde spelmissbruk, vilket medförde lite mer förståelse kring problematiken. Vår bristande kunskap i ämnet upplever vi har varit till en fördel då vi har kunnat gå in mer öppet och nyfiket gentemot studien i sin helhet, men speciellt vid intervjuerna.

Via utbildningen och tidigare praktik har vi även samlat på oss en rad begrepp och ord, vilket har hjälpt oss mycket vid intervjuerna. När intervjupersonerna använde sig av specifika ord och begrepp, till exempel namn på olika insatser, har vi kunnat förstå vad de menar. Att redan innan ha en gemensam ordbank har medfört att vi inte behövde fråga vad de menar med ett specifikt begrepp, utan istället kunnat fokusera på att ställa fördjupande frågor vid intressanta teman.

4.6 Forskningsetiska överväganden

När en undersökning bedrivs får inte de människor som är föremål för undersökningen komma till skada eller påverkas negativt (Lind 2014 s. 133). Det är av den anledningen viktigt att utgå från de forskningsetiska principerna, vilket är informationskravet, samtyckeskravet,

konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Bryman 2011 s. 131–132; Vetenskapsrådet u.å. s. 6). Dessa fyra forskningsetiska krav har som syfte att skydda de människor som är föremål för en studie/undersökning.

Informationskravet har vi uppfyllt genom att vi redan i första kontakten med intervjupersonerna har informerat om studiens syfte i form av ett informationsbrev (se bilaga 8.1). Här har vi informerat våra intervjupersoner om att studien är frivillig och att de när som helst kan avbryta sin medverkan så länge analysarbetet ej var påbörjat. Informationsbrevet har skickats ut till intervjupersonerna via mail innan en tidsbokning till intervju har skett. Vi har även informerat intervjupersonerna om studien och dess syfte i början av intervjuerna innan inspelningen har börjat.

Samtyckeskravet har vi uppfyllt genom att våra intervjupersoner har mottagit vårt informationsbrev och via mail har samtyckt till att delta i studien. Vi har även inhämtat ett skriftligt samtycke i form av ett samtyckesbrev som intervjupersonerna har ombetts att skriva under i början av intervjun, efter genomgång av information om studien och innan inspelningen har börjat. Två exemplar av samtyckesbrev har intervjupersonerna ombetts att skriva under, varav ett exemplar var till dem att behålla och ett exemplar var till oss att behålla.

Konfidentialitetskravet har vi uppfyllt genom att bevara transkriberingar, inspelningar och samtyckesbrev på ett tryggsätt och hanterat uppgifter om intervjupersonerna varsamt. Intervjupersonerna har också i redogörelsen av den här studien avidentifieras. Vi har valt att inte skriva ut i vilken kommun de arbetar i, då det dels inte är av relevans för den här studien men även för ytterligare avidentifiering. Nyttjandekravet har vi uppfyllt genom att det material som vi har inhämtat genom intervjuerna enbart har använts för den här studien. Allt material, det vill säga inspelningarna, transkriberingarna och samtyckesbreven, ska efter godkänt betyg förstöras.

I vår studie undersöker vi inte en utsatt grupp av människor, men det kan ändå uppstå potentiella risker forskningsetiskt. En potentiell risk som kan uppstå i samband med intervjuerna kan vara att intervjupersonerna väljer att berätta om sådant av känslig natur. Det kan till exempel vara personliga angelägenheter eller berättelser om specifika ärenden som de har stött på i sitt arbete som utredare inom barn och unga. Om intervjupersonen vill berätta

om en personlig angelägenhet, är det viktigt att återigen informera om studiens syfte och att vi är intresserade av deras syn utifrån sin yrkesroll som socialsekreterare. När det gäller berättandet av specifika ärenden, är det viktigt att informera intervjupersonerna om att tänka på sekretessen så att risken inte finns att en klient kan identifieras.

5. Resultat och analys

I det här avsnittet kommer vi dels att redogöra för vad som har framkommit i vårt empiri men även för vår analys. Till vår analys kommer vi att använda oss av de två normalitetsbegreppen värdig respektive ovärdig, vilket vårt resultat kommer att relateras till och analyseras utifrån. Den tidigare forskningen från kunskapsläget kommer även att användas och relateras till vårt resultat och analys. Citat från intervjupersonerna kommer att användas för att understryka deras synsätt och resonemang. Analysen inleds med en presentation av våra intervjupersoner. Analysen kommer sedan att fortsätta med en redogörelse för hur intervjupersonerna ser på barn som växer upp i substansmissbruk respektive i spelmissbruk, både gällande problem för barnet samt stöd och hjälp.

Nedan följer en presentation av våra intervjupersoner:

Intervjuperson 1 är 33 år och har arbetat som utredare inom barn och unga i 4–5 år.

Intervjuperson 2 är 33 år och har arbetat som utredare inom barn och unga i drygt 1 år.

Intervjuperson 3 är 38 år och har arbetat som utredare inom barn och unga i 9 år.

Intervjuperson 4 är 27 år och har arbetat som utredare inom barn och unga i 2–3 år.

Intervjuperson 5 är 24 år och har arbetat som utredare inom barn och unga i 2–3 år.

Intervjuperson 6 är 26 år och har arbetat som utredare inom barn och unga i 2–3 år.

5.1 Skillnader på konsekvenser för barnet

I kunskapsläget kunde det med hjälp av bland annat Orford et.al (2017 s. 260) forskning konstateras att barn som växer upp i spelmissbruk får likartade negativa konsekvenser som barn som växer upp i substansmissbruk. Det kan konstateras att barnet påverkas negativt oavsett vilket missbruk som barnet växer upp i. Trots vad som har framkommit i den tidigare

forskningen så framgår det i vår empiri att majoriteten av våra intervjupersoner såg skillnader beroende på vilket missbruk som barnet växer upp i.

Våra intervjupersoner såg bland annat skillnader när det gäller konsekvenser som respektive missbruk kan medföra för ett barn, vilket tydliggjordes av vinjetterna. Majoriteten av intervjupersonerna lade fokus på de ekonomiska förlusterna som spelmissbruket borde medföra för familjen beskrivet i vinjett 3. De ekonomiska förluster som ett spelmissbruk kan medföra för familjen ser våra intervjupersoner påverkar barnet indirekt. Intervjuperson 2 menar att den ekonomiska förlusten kan påverka den skäliga levnadsnivån i familjen, där risken finns att vårdnadshavaren inte har råd att bekosta det som barnet behöver. Det kan vara kläder, vilket intervjuperson 2 ger som exempel. Intervjuperson 3 tänker att de ekonomiska förlusterna som ett spelmissbruk kan medföra kan skapa en oro och en form av stress hos barnet, vilket tydliggörs i följande citat:

[...] nu sitter mamma där igen, kommer hon ha pengar hela månaden?

(Intervjuperson 3)

Majoriteten av intervjupersonerna förde inga ekonomiska resonemang när det gällde barn som istället växer upp i substansmissbruk, varken i vinjetterna eller vid intervjufrågorna.

Intervjuperson 4 förde ett kort resonemang kring den ekonomiska faktorn i substansmissbruk, där denne menade att det kostar pengar oavsett vilket missbruk det handlar om. Dock menade intervjuperson 4 att det ändå kan skilja sig åt beroende på om det är ett spelmissbruk eller ett substansmissbruk, vilket tydliggörs av följande citat:

[...] Du kanske utbyter någon typ av tjänster, det finns ju olika. Här handlar det ju om renodlat pengar om det är spel.

(Intervjuperson 4)

Intervjuperson 4 syftar på utifrån föregående citat att vid ett substansmissbruk kan det ske ett utbyte av tjänster för att kunna finansiera sitt missbruk, medan vid ett spelmissbruk måste personen finansiera sitt missbruk med renodlade pengar. Ett exempel på utbyte av tjänster kan vara sexuella tjänster. Intervjuperson 4 problematiserar lite kring pengar vid ett spelmissbruk, där vårdnadshavaren kan vara hur villig som helst för att få tag i mer pengar till sitt spelande. Följande menar hen på kan få konsekvenser för barnet. Den tidigare forskningen påvisar att

både ett spelmissbruk och ett substansmissbruk medför ekonomiska förluster för familjen, då pengar läggs på att finansiera familjemedlemmens missbruk (Dowling et.al 2016 s. 935; Jääskeläinen et.al 2016 s. 288). Trots det så lade socialsekreterarna ett större fokus på de ekonomiska faktorerna i ett spelmissbruk och mindre, eller nästan inga, resonemang fördes när det gällde substansmissbruk.

Vidare framkommer det i vår empiri att majoriteten av intervjupersonerna såg att spelmissbruk påverkar barnet på ett mer känslomässigt plan medan vid substansmissbruk lade intervjupersonerna vikt vid omsorgsbrister som det medför för barnet. Spelmissbruk kan enligt intervjuperson 1 innebära att vårdnadshavaren inte är känslomässigt närvarande för barnet. Vårdnadshavaren kan enligt intervjuperson 1 spendera mycket tid på själva spelet, där barnet inte blir sedd eller hörd. Avsaknaden av känslomässig tillgänglighet kan enligt intervjuperson 6 bland annat medföra att relationen mellan vårdnadshavare och barn blir påverkad negativt, vilket stöds av den tidigare forskningen (Farzizadeh 2018 s. 215). Vid diskussion om substansmissbruk lades det istället en större vikt vid de omsorgsbrister som det kan medföra för barnet. Majoriteten av intervjupersonerna beskrev att substansmissbruk innebär en fysisk påverkan och förändrad sinnestillstånd hos den missbrukande vårdnadshavaren, vilket medför omsorgssvikt för barnet. De menar att barnet blir symtombärare av att växa upp i ett substansmissbruk, där förändringar sker både på måendet och beteendet. Av följande resonemang ger intervjuperson 5 ett exempel, där hen menar att om vårdnadshavaren har druckit sig redlöst berusad kan denne inte ta hand om sitt barn. Det här resonemanget tydliggörs även av ett citat från intervjuperson 2:

Om man är påverkad av droger så förändrar det ju sinnestillståndet. [...] spelmissbruk påverkar nog mer indirekt, så som man inte har råd att köpa saker. Om man är påverkad så kan man inte ta hand om ett litet barn.

(Intervjuperson 2)

Utifrån föregående resonemang ovan, där de såg att spelmissbruk påverkar ekonomin och det känslomässiga planet medan substansmissbruk innebär omsorgssvikt, upplevde majoriteten av intervjupersonerna att det är värre för barnet att växa upp i ett substansmissbruk. De menar att substansmissbruk yttrar sig fysisk, då det bland annat förändrar en persons sinnestillstånd, vilket kan medföra omsorgsbrister för barnet. Enligt majoriteten av våra intervjupersoner gör inte ett spelmissbruk det i lika hög grad och kan då också ses vara mindre allvarligt för barnet

att växa upp i jämfört med i ett substansmissbruk. Det här resonemanget tydliggörs utifrån följande citat:

Men ofta brukar vi se att substansmissbruk är värre [...] För att du förlorar din reaktionsförmåga när du är påverkad av alkohol eller narkotika [...] Du tappar hungern när du är missbrukare så då kan du missa att ge ditt barn näring, sådana saker.

(Intervjuperson 6)

Vårt val av teori kan ge en möjlig förklaring till varför intervjupersonerna ser substansmissbruk som ett värre typ av missbruk för barnet att växa upp i. Alla former av missbruk, både substansmissbruk och spelmissbruk, är avvikande från de rådande normerna som finns i samhället. Dock precis som beskrivet i teoridelen kan det även inom de avvikande grupperna kategoriseras ytterligare, däribland utifrån värdig respektive ovärdig. Kategoriseringen utifrån värdig och ovärdig medför att de här grupperna beskrivs olika och att man ser olika på problemen. Utifrån majoriteten av intervjupersonerna beskrivs substansmissbruk vara värre, där det tillskrivs medföra värre konsekvenser för barnet. Vidare upplevs spelmissbruk vara desto mindre allvarligt, där det inte upplevs vara ett lika stort problem. Substansmissbruk kan utifrån det ses som det ovärdiga missbruket, där det tillskrivs vara desto värre. Det mer värdiga missbruket skulle då kunna ses vara spelmissbruket, som inte tillskrivs samma problematik och inte heller ses vara jämligt med substansmissbruk. En distinktion görs då mellan de båda missbruken, där man inte ser lika på och inte beskriver problemen för barnet på samma sätt.

Två av intervjupersonerna avvek dock från följande resonemang, då de båda inte såg några större skillnader för konsekvenser för barn som växer upp i spelmissbruk jämfört med konsekvenser för barn som växer upp i ett substansmissbruk. De båda menar snarare att ett missbruk är ett missbruk och påverkar barnet oavsett vad det är som missbrukas. Det tydliggörs i ett citat från intervjuperson 4, där hen pratar om barn som växer upp i spelmissbruk:

[...] För ett barn och ha en förälder i ett missbruk så är det lite strunt samma på ett sätt. Såklart är föräldern inte påverkad men det är ändå samma typ av beteende att föräldrarna sätter sitt eget behov först och det får ju konsekvenser

för barn i rent omsorgsbrister och i den känslomässiga biten. [...] Så det kan få lika stora och förödande konsekvenser som någon annan typ av missbruk.

(Intervjuperson 4)

Precis som intervjuperson 4 ovan, tänker även intervjuperson 3 att barnet påverkas oavsett vilket missbruk som denne växer upp i. Även om missbruket i sig kanske inte ter sig på samma sätt, menar intervjuperson 3 att vårdnadshavarens missbruk är skadligt för barnet oavsett om det gäller ett substansmissbruk eller ett spelmissbruk. Hen ger stressen som en vårdnadshavares spelmissbruk skapar hos barnet som ett exempel, där barnet kan må både fysiskt och psykiskt dåligt. De båda pratar också om den neglekt som en vårdnadshavares spelmissbruk kan innebära och menar på att även det kan medföra stora omsorgssviker för barnet, precis som vid ett substansmissbruk. Utifrån vår teori görs det inte samma distinktion mellan missbruken som ovan, där det ena missbruket kan ses tilldela kategorin som ovärdig och den andre som värdig. Här ses istället båda missbruksformerna som likvärdiga och ses tillhöra samma övergripande kategori, nämligen som de avvikande där det inte kategoriseras ytterligare.

5.2 Varför ser de skillnader?

I vårt empiri framkommer det att fyra av våra intervjupersoner tidigare har kommit i kontakt med spelmissbruk, då de har haft ärende med barn som lever i denna form av problematik. Två av våra intervjupersoner har tidigare ingen erfarenhet av spelmissbruk. Alla intervjupersonerna var dock rörande överens om att det är ovanligt att stöta på spelmissbruk som utredare inom barn och unga och att det är betydligt vanligare att stöta på någon form av substansmissbruk. Majoriteten av deras missbruksärenden behandlar på något sätt barn som lever i ett substansmissbruk, där spelmissbruk är betydligt mer ovanligt.

Intervjuperson 1 pratade om den bristande kunskapen som finns om spelmissbruk, vilket enligt hen kan vara en bidragande faktor till varför synen på barn som växer upp i respektive missbruk kan skiljas sig åt. Det tydliggörs i ett citat:

[...] Vi har mer erfarenhet av effekterna av substansmissbruk och vi vet på ett bättre sätt hur det påverkar barnet men man har inte samma data om spelmissbruk. Så man har inte samma erfarenhet att luta sig emot.

(Intervjuperson 1)

Följande resonemanget stöds av intervjuperson 4, där hen anser att det ibland kan vara svårt att göra den direkta kopplingen att ett barn påverkas när det gäller ett spelmissbruk.

Resonemanget ovan stödjer det som är beskrivet i problemformuleringen, vilket är att Socialtjänsten har mindre kunskap och erfarenhet av arbete med spelmissbruk jämfört med substansmissbruk (Manthorpe, Norrie & Bramley 2018 s. 187).

Vidare menar alla intervjupersonerna på att de har mindre kunskap och erfarenhet av spelmissbruk, då de inte kommer i kontakt med det i samma grad som substansmissbruk. De alla var rörande överens om att de tror att det kan bero på att spelmissbruk är lättare att dölja för omgivningen. Samtliga menar att ett substansmissbruk yttrar sig fysiskt för den missbrukande personen och kan på så sätt vara lättare för omgivningen att upptäcka. De berättar att det syns utåt om man är påverkad av antingen alkohol eller droger, vilket de tänker inte görs när man spelar om pengar. Spelmissbruk syns inte utåt på samma sätt och är på så sätt lättare att dölja för omgivningen. Intervjuperson 3 ger ett exempel, där hen påpekar att det inte syns utåt sett om man sitter och spelar vid sin telefon, då ingen kan veta vad en gör på telefonen. Det här resonemang stöds även av följande citat:

[...] Det märks ju inte på samma sätt utåt om du har ett spelmissbruk utan det är ju verkligen så att det sköts inom husets fyra väggar. [...] Man behöver inte komma hemränglade. Det är inget som man riskerar att upptäcka på samma sätt.

(Intervjuperson 1)

Vidare ansåg tre av våra intervjupersoner att ett substansmissbruk är mer stigmatiserande än vad ett spelmissbruk är, då spel om pengar är mer accepterat i samhället. De menar på att spel om pengar är lagligt och mer socialt accepterat än vad det är att använda droger. Även alkohol är lagligt och socialt accepterat, men intervjuperson 6 påpekar att det är enbart socialt accepterat till en viss gräns.

[...] dricker Kalles pappa en flaska varannan helg kommer vi inte gå in och göra något för det anses vara okej i Sverige. Vi får ju dricka alkohol. Men dricker Kalles pappa alkohol varje dag och sätter nålar i armarna, då är det ju betydligt mycket värre.

(Intervjuperson 6)

Även föregående aspekter kan vara en bidragande faktor till varför spelmissbruk ses som lättare att dölja för omgivningen. Möjligtvis kan det vara så att substansmissbruk upplevs vara mer stigmatiserande i samhället då det också kan ses som det mer ovärdiga missbruket. Att vara den avvikande och den ovärdiga är skamfyllt. Spelmissbruk kan ses som det desto mer värdiga och mindre skamfyllda missbruket utifrån att det är lagligt och att det inte heller ses som lika avvikande i samhället. Det kan vara för att spel om pengar även är vanligt förekommande inom de mer normerande grupperna i samhället, där det inte anses vara lika avvikande som substansmissbruk. Allt detta bidrar till synen om att spelmissbruk kan ses som det mer värdiga missbruket. I och med att det kategoriseras som värdig, kan det medföra att det tillskrivs som ett mindre problem. Det kan i sin tur medföra att inte samma uppmärksamhet ägnas åt det som vid ett substansmissbruk och kan då vara en bidragande faktor till varför det upplevs vara lättare för den missbrukande att dölja.

Intervjuperson 3 menar på grund av följande att det även kan vara lättare att dölja sitt spelmissbruk för barnen, då de också kan ha svårigheter att upptäcka problematiken. Det här resonemanget stödjer intervjuperson 1, där hen tänker att ett spelmissbruk kan skötas på en sådan tid på dygnet så att inte familjelivet blir påverkad negativt. Vidare menar intervjuperson 5 på att det kan vara svårt för barnen att förstå varför det kan vara ett problem att ens förälder ägnar så mycket tid åt att sitta vid dator då de inte alltid förstår vad föräldern gör där. Den tidigare forskningen presenterad i kunskapsläget påvisar att det är vanligt förekommande att vårdnadshavarens spelmissbruk blir till en familjehemlighet, men föregående gäller även för substansmissbruk.

Vidare menar både intervjuperson 3 och 4 på att spelmissbruk är ett relativt nytt problem för Socialtjänsten att ansvara för. Det var först år 2018 som spelmissbruk skrev in i Socialtjänstlagen och som på så sätt blev ett ansvar för kommunen att hantera (Regeringskansliet 2018, Socialstyrelsen 2017 s. 35). Utifrån vår teori har det inte varit förens de senaste året som även spelmissbruk har börjat att ses som ett problem, där det har börjat att ses som lika avvikande som substansmissbruk. Intervjuperson 4 menar på utifrån tidigare att det kan vara en anledning till att spelmissbruk döljs lättare, då det är så pass nytt att omgivningen inte har fått kännedom om att det nu ses som ett missbruk. Om omgivningen inte vet om den rådande problematiken, är det också svårt för Socialtjänsten att kunna fånga

upp barn som lever i denna problematiken då människor inte gör en orosanmälan. Följande resonemang stöds även av intervjuperson 5, vilket tydliggörs utifrån följande citat:

Jag tänker att när någon tar tabletter eller dricker så är det oftast... det är ju lättare för människor utanför att reagera. Det är lättare för skolan att se det.

(intervjuperson 5)

Trots att spelmissbruk nu enligt lagen ses som ett lika stort problem för samhället att ansvara för, verkar det som att det i samhället fortfarande råder en syn på att spelmissbruk inte tas på samma allvar. Här verkar det som att det för resten av samhället inte ses som ett lika stort problem, då det är det värdiga och inte alltför avvikande missbruket, jämfört med substansmissbruk. Intervjuperson 3 tänker att ett spelmissbruk inom familjen är lättare att missa, vilket tydliggörs utifrån följande citat:

[...] jag tror det är lätt att missa just för att det är så pass nytt.

(Intervjuperson 3)

Föregående kan medföra risken för att dessa barn inte fångas upp. Den här problematiken visade sig under en del intervjuer när vi diskuterade vinjett 1. Två av intervjupersonerna fångade inte upp problematiken kring spelmissbruket, där de istället lade fokus på problematiken kring drickandet av alkohol. En av intervjupersonerna fångade upp problematiken, men benämnde det enbart som att han sitter och ägnar för mycket tid åt att vara vid datorn. Tre av intervjupersonerna fångade upp problematiken kring spelandet och benämnde det också som ett spelmissbruk. Att inte fånga upp spelmissbruket i vinjett 1 stöds av den tidigare forskningen presenterad i problemformuleringen, vilket visade på att spelmissbruk inom Socialtjänsten är mindre uppmärksammat (Folkhälsomyndigheten 2016c s. 129; Rogers 2013 s. 41). Det stöds även av intervjupersons 3 utsaga ovan. Möjligtvis kan även det ha sin förklaring i att spelmissbruk är det mer värdiga och mindre avvikande missbruket, där det ofta inte ses som ett större problem. Kategoriseringen av värdiga respektive ovärdiga medför att de två missbruken behandlas olika, däribland att ett större fokus läggs på alkoholmissbruket jämfört med spelmissbruket. Kanske är det också därför som spelmissbruk är mindre uppmärksammat inom Socialtjänsten, då det inte ses som ett något avsevärt större problem utifrån sin stämpel som mer värdig och mindre avvikande.

5.3 Stöd och hjälp

Vi kan genomgående se i vårt empiri att våra intervjupersoner för ett liknande resonemang kring stöd och hjälp, både till barnet men även till den övriga familjen. Samtliga nämner insatser så som familjebehandling och olika former av barngrupper som stöd och hjälp för barnet. Samtliga av intervjupersonerna nämner även ett samarbete med vuxenenheten för att kunna behandla vårdnadshavarens missbruk parallellt med att barnet får stöd och hjälp. Syftet med följande är att vårdnadshavaren ska få hjälp med sin problematik, vilket i sin tur kan gynna barnet. Det vanligaste stödet och hjälpen för barnet är att kombinera familjebehandling med stöd från vuxenenheten. Även tre av intervjupersonerna nämner nätverk som ett form av stöd. De tänker då att man involverar släktingar som stöd till barnet, men även för att kunna se över en eventuell placering i de fall där det krävs. Det tydliggörs utifrån följande citat:

[...] Det är ganska skört med missbruk och att det finns risk för återfall. De kan göra upp en massa planer om ditten och datten och så är föräldrarna med i stunden men så händer någonting oförutsett om 1½ år och så är de tillbaka igen. Och då har man ju redan riggat för det här, hemligheten är ju ute hos släktingar och grannar eller vad det nu kan vara. De vet då om det och då har barnen en trygghet i när det kanske skulle gå fel nästa gång.

(Intervjuperson 1)

En intressant aspekt är att samtliga intervjupersoner inte såg skillnader på hjälp och stöd för barnet, trots att majoriteten av intervjupersonerna såg skillnader på konsekvenser som respektive missbruk kan medföra för barnet. De resonerar att det ska vara samma typer av insatser oavsett om barnet växer upp i ett substansmissbruk eller ett spelmissbruk. Att de tänker samma kring hjälp och stöd kan vår teori inte förklara. Om vår teori hade fått bestämma, skulle det snarare vara så att socialsekreterarna såg en skillnad på stöd och hjälp beroende på vilket missbruk som barnet skulle ha vuxit upp i. Det skulle då gjort en åtskillnad i stöd och hjälp för barn beroende på om de växer upp i det som skulle ha ansetts vara det ovärdiga missbruket eller i det mer värdiga missbruket. De barn som växer upp i substansmissbruk hade på så sätt inte ansetts ha varit lika värdiga att få samma stöd och hjälp som de barn som istället växer upp i spelmissbruk. Följande görs för att helt enkelt kunna särskilja mellan problematiken och för att kunna stänga ute det ovärdiga substansmissbruket

från hjälpsystemet. Till exempel hade det kunnat vara så att i barngrupperna skulle barnen delas upp i olika barngrupper beroende på vilket av missbruken som de växer upp i. De värdiga hade då inte fått blandas med de ovärdiga. Dock var inte det något som vi kunde utläsa i vårt empiri, utan de resonerade samma kring hjälp och stöd. Möjligtvis kan det dock ha sin förklaring i att en del av intervjupersonerna beskrev att det för tillfället inte finns några renodlade insatser till barnen för respektive missbruk i deras kommun. Den tidigare forskningen bekräftar det gällande barn som växer upp i spelmissbruk, där inga insatser i samhället inriktar sig specifikt gentemot dem (Folkhälsomyndigheten 2016c s. 129).

Ytterligare ett exempel på stöd som uppstod i endast en intervju vid diskussionen kring vinjett 3 där det förekommer ett spelmissbruk, var att alternativt sätta in en budget och skuldrådgivare till familjen. Det här påvisar även det tydligt på att socialsekreterarna inom utredning av barn och unga tenderar att se till de ekonomiska aspekterna som ett spelmissbruk kan medföra. Även intervjuperson 2 diskuterade att man skulle behöva se över den skäliga levnadsnivån i familjen, där man kanske behöver motivera till hjälp. Inte i någon intervju diskuterades det kring insatser för ekonomin gällande för substansmissbruk. Utifrån teorin hade man kunnat fråga sig varför inte insatser för ekonomin diskuteras i de fall det förekommer ett substansmissbruk. Möjligtvis kan det vara så att substansmissbruk ses vara för ovärdigt som missbruk där de inte ses ha rätten till denna form av hjälp. Det görs då en distinktion gällande hjälpen för ekonomin, där spelmissbrukare anses vara de som är tillräckligt värdiga för just den hjälpen.

Överlag anser alla intervjupersonerna sig ha en sämre kunskap om vad det finns för stöd i övrigt som är riktade till spelmissbruk både gällande för vårdnadshavaren och för barnet, jämfört med den kunskap de har kring insatser till substansmissbruk. De alla tänker istället att de hänvisar vidare till vuxenheten.

Vidare i vår analys kan vi utläsa hur socialsekreterarna resonerar kring tvångsåtgärder för barnen i form av ett LVU. Samtliga påtalade att skälet för ett omhändertagande och placering av ett barn ska vara desamma, nämligen att det ska finnas påtagliga risker för omsorgsbrister och risk för barnets hälsa. Dock tror en del av våra intervjupersoner att det skulle krävas mer och behöva gå längre för att ett omhändertagande ska ske när en vårdnadshavare har ett spelmissbruk, jämfört med om vårdnadshavaren skulle ha ett substansmissbruk.

Intervjuperson 3 tog upp ett exempel på varför man skulle kunna se annorlunda på det. Hen

menar på att vid ett spelmissbruk sitter man hemma och spelar, men att man i alla fall är hemma med sina barn och kan på så sätt ändå ta hand om dem. Vid till exempel ett alkoholmissbruk menar intervjuperson 3 på att det finns en risk för att vårdnadshavaren går ut på krogen och lämnar sina barn hemma, oavsett ålder på barnet. Intervjuperson 3 problematiserar att det kan av den anledningen vara svårare att rättsligt motivera ett omhändertagande enligt LVU när en vårdnadshavare har ett spelmissbruk jämfört med ett substansmissbruk, men även för att ett spelmissbruk lättare döljs och kan ta längre tid att upptäcka. Att det kan vara rättsligt svårare att motivera ett LVU vid spelmissbruk stöds även av följande citat:

Sen är ju den rättsliga processen speciell. Du ska driva ditt ärende och där är forskning en del fakta. Att det här vet vi. Sen kan vi prata kring symptomen man ser hos barnet ändå men att kunna redogöra för att till exempel ett missbruk av kokain, då har vi mer fakta som vi kan lägga fram i den rättsliga processen i domstol än vad vi har kring spelmissbruk. Men kontentan är att barn visar symptom ändå. Då är det ju lite skitsamma, det spelar ingen roll vad som föreligger utan det är så pass illa att det inte finns något alternativ.

(Intervjuperson 4)

Anledningen till att en del av intervjupersonerna anser att det skulle behöva gå längre för ett LVU när det gäller barn som växer upp i spelmissbruk kan ha sin förklaring i att de också anser att det är värre för barnet att växa upp i ett substansmissbruk. Det kan även ha sin förklaring i vår teori. Då substansmissbruk ses som det ovärdiga och det starkt avvikande varianten av missbruk, så ses det också som att det behövs större krafttag.

Substansmissbrukande vårdnadshavare beskrivs och ses inte vara kapabla till att ta hand om sitt/sina barn. Vid ett substansmissbruk kan det då behövas att barnet får hjälp utifrån tvångsåtgärder, medan vid det mer värdiga spelmissbruket behöver inte barnet samma tvingande hjälp. Barnen som växer upp i spelmissbruk kan istället förlita sig på den andra frivilliga hjälpen och stödet som kommunen erbjuder. Deras vårdnadshavare beskrivs och ses i högre grad vara kapabla att kunna ta hand om sitt/sina barn. Det blir då en distinktion mellan de båda missbruken, där det ovärdiga varianten av missbruk kan behöva tvingande vård medan det värdiga varianten av missbruken är värdig att få hjälp på frivillig väg. Dock framkommer det i vårt empiri att enbart en av våra sex intervjupersoner tidigare har varit med om att ett barn blivit omhändertaget enligt LVU på grund av ett spelmissbruk. Dock

poängterade socialsekreteraren att där även fanns annan problematik kring vårdnadshavaren som medförde att hen bedömdes inte kunna tillgodose barnets behov och att spelmissbruket därmed inte var enda anledningen.

6. Avslutande diskussion

I den tidigare forskningen framkom det att barn påverkas negativt oavsett om barnet växer upp i ett substansmissbruk eller i ett spelmissbruk. Vårt empiri visade dock att majoriteten av socialsekreterarna såg annorlunda på problem för barn beroende på om barnet växte upp i ett substansmissbruk eller i ett spelmissbruk. Bland annat kunde de se skillnader på konsekvenser som en vårdnadshavares missbruk kan innebära för barnet. När det kom till barn som växer upp i ett spelmissbruk lades stor vikt vid de ekonomiska konsekvenserna som spel om pengar kan medföra för barnet. Vidare menade de på att spelmissbruk i högre grad påverkar barnet känslomässigt, medan substansmissbruk i högre grad innebär omsorgssvikt. Genom följande resonerade majoriteten av socialsekreterarna att det är värre för ett barn att växa upp i ett substansmissbruk jämfört i ett spelmissbruk. Följande resonemang kan ha sin förklaring i vår valda teori, där det ena missbruket målas upp som och upplevs vara värre på grund av att det anses vara det ovärdiga missbruket. Spelmissbruk som istället anses vara det desto mer värdiga, tas inte heller som ett lika allvarligt problem. Dock fanns det två socialsekreterare som inte resonerade på samma sätt, där de inte såg skillnader på konsekvenser för barnet. De menar istället på att ett missbruk är ett missbruk och påverkar barnet oavsett.

Socialsekreterarnas egen förklaring till varför de ser skillnader kan ses vara en bristande erfarenhet kring barn som växer upp i spelmissbruk. Följande verifierar den tidigare forskningen presenterad i problemformuleringen, som visade desamma. Den bristande erfarenheten kan ses ha sin grund i att spelmissbruk upplevs vara lättare att dölja för omgivningen och att det är ett relativt nytt problem för Socialtjänsten att ansvara över. Även följande kan ha sin förklaring utifrån vår valda teori, där barn växer upp i spelmissbruk inte har ansetts vara lika allvarligt som vid substansmissbruk då det är det mer värdiga och mindre avvikande missbruket.

Vidare visade det sig att ingen socialsekreterare såg annorlunda på stöd och hjälp för barnet, utan de alla menade på att det skulle vara samma typ av stöd oavsett om barnet växer upp i ett

substansmissbruk eller i ett spelmissbruk. Följande resonemang kunde vår teori inte förklara. Dock kan det istället ha sin förklaring i att en del av socialsekreterarna beskrev att de kommuner som de arbetade i inte hade några insatser som var specifikt inriktade på ett visst typ av missbruk. Frågor väcktes hos oss utifrån detta, där vi ställdes oss undrande till vad för typ av insatser som är som bäst för barn som växer upp i missbruk. Specifikt inriktade insatser efter varje typ av missbruk eller desto mer övergripande insatser gentemot alla typer av missbruk? Kring det här hade det behövts göras undersökningar. En socialsekreterare beskrev i sin intervju att ett stöd när det kommer till barn som växer upp i spelmissbruk kan vara att koppla in en skuldrådgivare för familjens ekonomi, men inget sådant resonemang fördes gällande substansmissbruk. Vår teori kan förklara det här utifrån att substansmissbruk inte är värda att få den typen av hjälp. Dock menade majoriteten av socialsekreterarna på att det nog skulle krävas mer för ett omhändertagande enligt LVU när det gäller barn som växer upp i spelmissbruk, jämfört med substansmissbruk. Vår teori förklarar det utifrån att spelmissbruk är det desto mer värdiga missbruket, som på så sätt inte ses som ett lika allvarligt problem och som i högre grad kan förlita sig på frivilliga insatser.

Vi kan med hjälp av vårt empiri tydligt se att det behövs mer forskning samt kunskaper kring spelmissbruk överlag, både inom Socialtjänsten men även ute i samhället. Det blir tydligt att de tillfrågade socialsekreterarna hade god erfarenhet och kunskap kring barn som växer upp i ett substansmissbruk, men desto mindre kring spelmissbruk. Majoriteten av intervjupersonerna kunde dock se att spelmissbruk är ett växande problem i samhället och att de inom ett par år kommer att få fler ärenden med barn som lever i den här typen av problematik. Överlag ser vi ett behov att inom Socialtjänsten öka kunskapen kring spelmissbruk, både gällande för vuxna och barn. Genom det kan vi tycka att det hade varit fördelaktigt om den egna verksamheten på olika sätt hade prioriterat det. En intervjuperson uppgav i sin intervju att de brukar ta in utomstående som föreläser om olika former av problematik, däribland spelmissbruk. Vi skulle vilja se att fler verksamheter gör detsamma för att öka förståelsen och kunskapen.

7. Referenslista

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2013). *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen*. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1 uppl. Stockholm: Liber
- Alexanderson, Karin & Näsman, Elisabet. (2017a). Barns upplevelser när föräldrars missbruk upphört: "Alltså det är svårt att må bra igen." *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 34 (5): 400–414.
- Alexanderson, Karin & Näsman, Elisabet (2017b). Föräldrar med missbruksproblem: möten mellan barns och föräldrars perspektiv. *Socialmedicinsk Tidskrift*. 94 (4): 447–456.
- Andersson, Gunvor, Maria Bangura Arvidsson, Bodil Rasmusson & Karin Trulsson (2006). Missbrukande föräldrar, utsatta barn och socialt arbete. *NAT: nordisk alkohol- & narkotikatidskrift*, 23: 45–56
- Bengtsson, Anna-Bodil & Gavelin, Ingegerd (2004). *Familjer och missbruk: om glömda barn och glömda föräldrar*. 3., rev. uppl. Visby: Books-on-demand
- Binde, Per, Jessika Svensson & Anders Tengström (2013). Spelberoende - Forskning för en hållbar spelpolitik. *Forte: forskning i korthet*. (3): 1–8
- Bris (2019) Missbruk i familjen <https://www.bris.se/for-vuxna-om-barn/vanliga-amnen/riskfaktorer-i-familjen/missbruk-i-familjen/> [Hämtad 2019-04-10]
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Dowling, N.A, A. Soumi, A.C Jackson & T. Lavis (2016). Problem gambling family impact: development of the problem gambling family impact scale. *Journal of gambling studies*. 32 (3): 935–955
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran (2013). Intervjuer. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1 uppl. Stockholm: Liber
- Farzizadeh, Zahra (2018). A study of the effects of drug addicted fathers on families in Tehran, Iran. *Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities*, 26: 215–234.

Folkhälsomyndigheten (2016a) Barn i familjer med missbruk, psykisk ohälsa eller våld
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/53abc1662c974bf498c5c16715ce4010/barn-familjer-missbruk-psykisk-ohalsa-vald-16042-webb.pdf> [Hämtad 2019-04-10]

Folkhälsomyndigheten (2016b) Problem med spel om pengar - vi reder ut begreppen
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/1113ad1d97704de3ba95d011a4488180/problem-med-spel-om-pengar-vi-reder-ut-begreppen-01384-2017-8-181113.pdf> [Hämtad 2019-04-04]

Folkhälsomyndigheten (2016c). Spel om pengar och spelproblem i Sverige 2008/09
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/f097a1d6520f4c3f902d5bc71ab0da9a/r2010-23-spel-om-pengar-o-spelproblem.pdf> [hämtad 2019-04-16]

Folkhälsomyndigheten (2016d) Spel om pengar är en folkhälsofråga
https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/4f3d1175836843398dd7c9915f3b50e7/spel_om_pengar_folkhalsofraga.pdf [Hämtad 2019-04-03]

Hansen, Frid. A. (1995) Inledning. I: Hansen, Frid. A. (red.) (1995). *Barn i familjer med missbruksproblem*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hjern, Anders. & Manhica, Helio Adelino. (2013) Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de? Rapport 1, pp. 1–31 http://www.allmannabarnhuset.se/wp-content/uploads/2014/04/Nka_rapport_Barn_som_anh_riga_2013-1.pdf [Hämtad 2019-04-16]

Jergeby, Ulla (1999). *Att bedöma en social situation: tillämpning av vinjettmetoden*. Stockholm: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS)

Johansson, Katharina (2004). *Om barnen i missbrukets skugga: vad kan du göra i din kommun?*. Stockholm: Alkoholkommittén

Jääskeläinen, Marke, Marja Holmila, Irma-Leena Notkola & Kirsimarja Raitasalo (2016). A typology of families with parental alcohol or drug abuse. *Addiction Research and Theory*. 24 (4): 288-299

J. Riley, Ben, Peter Harvey, Beth R. Crisp, Malcolm Battersby & Sharon Lawn (2018). Gambling-related harm as reported by concerned significant others: a systematic review and meta-synthesis of empirical studies. *Journal of Family Studies*: 1-19

Kourgiantakis, Toulia, Sasha Stark, Daniela S.S Lobo & Lorne Tepperman (2016). Parent problem gambling: a systematic review of prevention programs for children. *Journal of gambling issues*. Issue 33: 8-29

- Lind, Rolf (2014). *Vidga vetandet*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur
- Lindgren, Sven-Åke (1993). *Den hotfulla njutningen - att etablera drogmissbruk som samhällsproblem 1890–1970*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion
- Manthorpe, Jill, Caroline Norrie & Stephanie Bramley (2018) Gambling-Related Harms and Social Work Practice: Findings from a Scoping Review, *Practice*, 30 (3), 187-202
- Meeuwisse, Anna (2007) Sociala kategoriseringar, ojämlikhet och motståndsstrategier. I Svensson, Kerstin (red.) (2007). *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2016). Vad är socialt arbete? I: Meeuwisse, Anna, Hans Swärd, Sune Sunesson & Marcus Knutagård (red.). *Socialt arbete: en grundbok*. 3. uppl. Stockholm: Natur och kultur akademiskt
- Orford, Jim (2017). How does the common core to the harm experienced by affected family members vary by relationship, social and cultural factors? *Drugs: education, prevention & policy*. 24 (1): 9-16
- Orford, Jim, Jenny Cousins, Neil Smith & Henrietta Bowden-Jones (2017). Stress, strain, coping and social support for affected family members attending the national problem gambling clinic, London. *International gambling studies*. 17 (2): 259–275
- Regeringskansliet (2018). Nya insatser mot spelmissbruk
<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/07/nya-insatser-mot-spelmissbruk/>
[Hämtad 2019-04-23]
- Rogers, Jim (2013). Problem gambling: A suitable case for social work? *Practice: social work in action* 25 (1): 41–60
- Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju - från vetenskapsteori till fältstudier*. 1. uppl. Malmö: Liber AB
- Schäfer, Gabriele (2011). Family functioning in families with alcohol and other drug addiction. *Social policy Journal of New Zealand* (37): 135–151.
- Sjögren, Mikael (1997). *Fattigvård och folkuppfostran: liberal fattigvårdspolitik 1903–1918*. Diss. Umeå: Umeå Universitet
- Snoubar, Yaser & Duman, Nurdan (2018). A study on children exposure to dangers and social work policy. *Journal of international social research*, 11 (60): 1109–1113

Socialstyrelsen (2009). Barn och unga i familjer med missbruk - vägledning för socialtjänsten och andra aktörer

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/17866/2009-12-15.pdf>

[Hämtad 2019-04-02]

Socialstyrelsen (2015) Utredda barn och unga - Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19644/2015-1-9.pdf>

[Hämtad 2019-04-02]

Socialstyrelsen (2016) Stöd till anhöriga – Vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20286/2016-7-3.pdf>

[Hämtad 2019-05-22]

Socialstyrelsen (2017) Behandling av spelmissbruk och spelberoende - Kunskapsstöd med nationella rekommendationer till hälso- och sjukvården och socialtjänsten

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20774/2017-12-20.pdf>

[Hämtad 2019-04-02]

Sundblad, Sofie & Persson, Molly (2019) Socialsekreterares tankar och resonemang kring barn/unga som växer upp med en vårdnadshavare med spelproblem [opublicerad text]. Lund: Lunds universitet, Socialhögskola

Svensson, Kerstin (2007a). Förord. I: Svensson, Kerstin (red.) (2007). *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Svensson, Kerstin (2007b) Normer, normalitet och normalisering. I Svensson, Kerstin (red.) (2007). *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Swärd, Hans (2007). Om outsiders och att hålla normalitetsdjävulen i schack. I: Svensson, Kerstin (red.) (2007). *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. Uppl. Lund: Studentlitteratur

Szczepanik, Renata & Okólska, Katarzyna (2019). Forgotten parents of alcohol dependent adults. *Alcoholism and drug addiction* (4) p. 273

UNICEF Sverige (2019) Barnkonventionen <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>

[Hämtad 2019-04-03]

Vetenskapsrådet (u.å.) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [Hämtad 2019-04-24]

Östnäs, Anders (2007) Norm och normalisering inom handikappvetenskap och handikappidrott. I Svensson, Kerstin (red.) (2007). *Normer och normalitet i socialt arbete*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lagrum

SFS 2001:453 *Socialtjänstlagen*

SFS 1990:52 *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*

8. Bilagor

8.1 Informationsbrev

Är du intresserad av att delta i en studie om ämnet barn/unga som växer upp i missbruk?

Syftet med studien är att undersöka socialsekreterarnas syn på barn/unga som växer upp i familjer där vårdnadshavarna har ett missbruk.

Genom detta är vi intresserade av att komma i kontakt med socialsekreterare som arbetar med utredning av barn och unga.

Studien är en kandidatuppsats inom socionomprogrammet vid Lunds Universitet (termin 6). För att kunna uppnå syftet med studien kommer intervjuer att hållas med socialsekreterare som arbetar med utredning av barn och unga. Intervjuerna kommer att hållas mellan vecka 16–18. Intervjun kommer att fokusera på din syn och uppfattning på barn/unga som växer upp med en vårdnadshavare med ett missbruk. Intervjun kommer vara mellan 45–60 minuter och kommer att spelas in för att kunna transkriberas. Du bestämmer tid och plats för intervjun.

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst avbryta din medverkan så länge analysdelen ej är påbörjad. Det som sägs under intervjun kommer att föregå med tystnadsplikt. Vidare kommer den information som du lämnar under intervjun att förvaras på ett sådant sätt att ingen obehörig får tillgång till informationen. Under resultatdelen av uppsatsen kommer ditt namn att anonymiseras, så att ingen utomstående kan identifiera din medverkan. När examensarbetet väl har blivit godkänt, kommer inspelningen att raderas och transkriberingen med den utskrivna texten kommer att förstöras. Examensarbetet kommer att publiceras på LUP, en databas inom Lunds Universitet med uppsatser. Om du är intresserad kan vi att skicka en kopia av arbetet till dig.

Vi undrar nu om du är intresserad av att delta i studien. Vid intresse, kontakta gärna någon av oss på vår studentmail alternativt via telefon (Sofie eller Molly). Om du har ytterligare frågor, är du välkommen att höra av dig till någon av oss via mail eller telefon.

Sofie Sundblad

Molly Persson

Handledare

Jan Magnusson

8.2 Intervjuguide

Inledande frågor:

- Namn
- Ålder
- När tog du din socionomexamen (alternativt annan examen)?
- Hur länge har du arbetat som utredare inom barn och unga?
  - Följdfråga: I en och samma kommun eller i olika?
- Har du tidigare i ditt arbete kommit i kontakt med barn som lever med en vårdnadshavare med ett missbruk?
  - Följdfråga: Vilken form av missbruk?
  - Följdfråga: Hur ofta har du kommit i kontakt med det?

Frågor kring vinjetterna:

- Vad får du för tankar efter du har läst vinjetten?
- Hur tänker du kring barnets situation?
- Hur ser du på stöd och hjälp för barnet?
  - Följdfråga: Vilka alternativ finns?
- Finns det något som du vill tillägga?

Frågor kring ämnet barn som växer upp i missbruk:

- Vilken erfarenhet anser du att du besitter om barn som växer upp i missbruk, både gällande substansmissbruk och spelmissbruk?
  - Följdfråga: finns det någon typ av missbruk du tidigare inte har kommit i kontakt med i ditt arbete?
  - Följdfråga: om ja på föregående fråga, varför tror du att det är så?
- Hur vanligt förekommande tror du att det är att möta barn som växer upp i spelmissbruk respektive i substansmissbruk?
  - Följdfråga: varför tror du detta kommer sig?
- Hur tror du barnet påverkas att växa upp i ett missbruk, både gällande spelmissbruk och substansmissbruk?
  - Följdfråga: Hur påverkas barnet kortsiktigt?
  - Följdfråga: Hur påverkas barnet långsiktigt?

- Följdfråga: påverkas barnen lika eller olika beroende på vilket typ av missbruk som barnet växer upp i?
- Hur ser du på stöd och hjälp för barn som växer upp i missbruk, både gällande substansmissbruk och spelmissbruk?
  - Följdfråga: är de riktade mot barnet eller mot vårdnadshavaren?
  - Följdfråga: Är det samma eller olika hjälp och stöd beroende på vilket missbruk som barnet växer upp i?

Avslutande fråga:

- Vilka svårigheter kommer med arbetet gällande utredning av barn som växer upp i missbruk?
  - Följdfråga: Finns det något missbruk som är lättare/svårare att arbeta med?

8.3 Vinjetter

Vinjett 1:

Kalle är 10 år. Kalle lever tillsammans med sin mamma, pappa och sin lillasyster i ett villaområde i Helsingborg. På fritiden gillar Kalle att spela fotboll och leka med hunden Mimmi. Kalle gillar skolan, men har på senare tid känt att han har haft svårt att koncentrera sig. Nu har lärarna på skolan slagit larm till föräldrarna om Kalles prestationer i skolan. Det uppkom även en incident där Kalle var med i ett slagsmål med en klasskompis.

I samtal med Kalle berättar han att han inte vet varför han slog sin klasskompis men berättar även att hans pappa nyligen blivit sjukskriven. Kalle berättar att han vill att hans pappa hade tillbringat mer tid med Kalle, när läraren frågar vad han menar, tittat Kalle ner i golvet och viskar tyst: ja, istället för att sitta vid datorn och dricka öl. Kalle vet inte vad pappan gör vid datorn, men han har sett att det kommer upp spelkort på skärmen.

Kalle har försökt att prata med sin mamma men hon rycker bara på axlarna, det har även hänt att hon hyschat honom när han har försökt prata om pappans spelande och drickande.

Vinjett 2:

Lisa är 15 år och bor tillsammans med sin ensamstående mamma i en lägenhet i utkanten av Malmö. Lisas mamma jobbar som städare, där hon jobbar långa och sena dagar. Detta innebär att Lisa ofta är ensam hemma efter skolan. Att vara ensam hemma gör inte Lisa något, då hon gillar lugnet. När mamman väl kommer hem är hon ofta högljudd och de bråkar ofta. Bråken slutar ofta med att Lisas mamma säger något elakt till Lisa som gör henne ledsen. Det har också hänt att mamman har slagit Lisa under bråken, men hon har alltid bett om ursäkt dagen efter.

Lisa tycker att det är jobbigt när mamma håller på så här. Lisa vet inte varför mamma betar sig såhär, men tror att det kan ha att göra med de vita tablettorna som Lisa sett mamma skölja ner med ett glas vin fler gånger om dagen.

Lisa tycker att mamman är obehaglig när mamman tagit tablettor oftare. Men Lisa tycker att hennes mamma är världens bästa de få dagar hon inte tagit några tablettor. De bra dagarna så brukar Lisas mamma ta med Lisa på en shoppingtur.

Vinjett 3:

Tom är 14 år och bor tillsammans med sin pappa, mamma och 3 syskon på 12, 8 och 5 år och bor i ett radhus i Påarp. Pappan jobbar i Norge och är borta långa perioder, medan mamman jobbar deltid på ett konditori.

Mamman är ofta hemma när Tom kommer hem från skolan men sitter ofta framför datorn och spelar onlinepoker. Mamma kan sitta och spela onlinepoker i flera timmar och är inte särskilt närvarande. Detta har medfört att Tom ofta får ta hand om småsyskonen efter skolan, då mamman lägger så mycket tid framför datorn. Mamma blir ofta arg och irriterad om man stör henne när hon spelar och snäser: låt mig vara ifred!

Det har uppdagats att det har försvunnit stora summor pengar från familjens gemensamma konto, vilket har fått pappan att reagera och har frågat mamman vart pengarna tagit vägen. Mamman ljuger och säger att pengarna gått till barnens kläder och reparationer på bilen. Tom vågar inte berätta sanningen för sin pappa då han är rädd för att göra mamma arg.